

Navigația la vechii evrei

Muzeul maritim din Haifa prezintă istoria navigației începând cu primele eforturi ale omului pentru a traversa mările. Obiectele foarte vechi, recuperate din fundul mărilor sau scoase la iveală cu ocazia săpăturilor arheologice atestă cu claritate că navigația juca un rol

torii din Tyr și Sidon; dar obiectele expuse în muzeu scot la iveală în mod semnificativ că în limita posibilităților oferite de teritoriile de coastă de care dispuneau, vechii evrei au desfășurat o activitate maritimă intensă. Muzeul înfățișează creșterea activității maritime din

Navă din antichitatea ebraică (reconstituire)

primordial în viața economică a popoarelor din regiunea Mediteranei. Într-adevăr, până la apariția Greciei și Romei, ținutul dintre Babilonia și Nil era cel mai dezvoltat din lume. Nu e deci de mirare că navigația maritimă a ocupat un loc tot atât de important ca acela al căilor comerciale terestre.

Navigația a fost din cele mai vechi timpuri o indeletnicie răspândită și printre evrei. De altfel, în afara probelor aduse de descoperirile arheologice și de scrierile unor istorici antici printre care și Josephus Flavius, însăși Biblia atestă importanța activitatei maritime desfășurată de evrei. În cântarea Deborei, de pildă, unul din cele mai vechi poeme ebraice — se deplînge faptul că cei din tribul lui Dan au rămas pe corăbiile lor și că cei din tribul lui Așer pe coastă, în loc de a lua parte alături de celelalte triburi, la bătălia de pe malul râului Kișon. În acea perioadă, tribul lui Dan se stabilise pe o fișie de coastă în apropiere de Iafa și conviețuia pașnic cu canaaneenii.

Mărturiile istorice atestă, așadar, activitatea maritimă a evreilor. În acest sens vorbesc obiectele antice pe care le cuprind colecțiile muzeului: monedii, vase de lut, embleme decorative, efigii, schițe. Toate dovedesc că navigația era o activitate răspândită în viața evreilor din acea epocă; ea se efectua pe Marea Moartă, pe lacul Kineret iar începând cu perioada cind au coborât de pe coline spre coastă — pe Marea Mediterană. În perioada regelui Șlomo, corăbiile acestuia străbăteau Marea Roșie și mai departe.

Toată această evoluție este ilustrată de un număr mare de exponate aflate în muzeu și de machete de corăbii, construite după desenele murale descoperite de arheologi, în special după cele descoperite pe pereții necropolei din Beit Șearim, din apropierea Haifei, precum și pe pereții palatului lui Herodes de la Masada.

Firește, evreii nu au fost niciodată un popor de marinari de anvergura vecinilor lor, locui-

tipurile moderne, legătura dintre timpurile străvechi și cele moderne fiind menținută în mod remarcabil de către savanții, cartografil și alți erudiți evrei care, din timpurile străvechi au contribuit la dezvoltarea științei maritime.

Piese arheologice, hărțile maritime și machetele de corăbii reconstituie un capitol din istoria navigației, de la fenicienii până în zilele noastre.

Se proiectează construirea unui nou muzeu, care va cuprinde modele reduse de motoare în stare de funcțiune și va ilustra dezvoltarea instrumentelor de navigație de-a lungul secolelor. El va fi dotat cu o mare bibliotecă de specialitate, devenind o sursă dintre cele mai valoroase pentru studiul navigației în lume.

Plecarea în străinătate a Eminenței Sale d. Șef rabin și a d-nei dr, Rosen

În ziua de 4 ianuarie a.c. a părăsit țara plecând în Israel, Eminența Sa d. Șef rabin, însoțit de d-na dr. Rosen.

În Israel Eminența Sa va lua parte la mai multe reuniuni ale unor organizații evreiești internaționale, printre care: Congresul mondial al sinagogilor; Congresul mondial al Asociației pentru limba ebraică (Brit Ivrit Olamit); Congresul publicațiilor evreiești.

După călătoria în Israel, Eminența Sa va pleca în Elveția, la o reuniune cu conducerea europeană a „Joint“-ului, în legătură cu activitatea de asistență pe anul 1972 a Federației Comunităților Evreiești Mozaice. În același scop va pleca apoi la Londra.

La plecare, la aeroportul internațional Otopeni au fost de față d-nii: prim-rabinul I. M. Marilus; Emil Sechter, secretar general al F.C.E.M.; Daniel Segal, președinte și Martin Băluș, vicepreședinte al Comunității mozaice a evreilor din București; M. Herșcovici, președintele secției de asistență, președinți de temple și sinagogi etc.

A fost de față reprezentantul Departamentului Cultelor.

O activitate binecuvîntată

Ierusalim — (Prin telefon).

La sosirea pe aeroportul Lod, d-na și d. Șef-rabin dr. Moses Rosen au fost întâmpinați de către reprezentanții Ministerului Cultelor din Israel, Unimii mondiale a ebraștilor, Asociației evreilor originari din România, ziariști.

În ziua de 6 ianuarie d. Șef-rabin a avut o întrevedere cu d. Arie Pincus, președintele lui Jewish Agency.

În ziua de 7 ianuarie d-na și d. Șef-rabin au fost primiți de către Excelența Sa d. Zalman Shazar, președintele statului Israel. Întrevederea a decurs într-o atmosferă deosebit de cordială. Eminența Sa a oferit în dar șefului statului Israel un exemplar din cartea domniei sale „In lumina Torei“.

Seara, d. Șef-rabin a participat la serviciul divin de Kabalat Șabat, la sinagoga Heichal Șlomo, a rabinatului

central al Israelului. Ca semn de aleasă prețuire, capul spiritual al oștei evreiești din România a fost invitat să țină predica festivă.

La 9 ianuarie d. Șef-rabin a avut o întrevedere cu d. dr. Zerah Wahrhaftig, ministrul Cultelor statului Israel.

În aceeași zi a luat parte la deschiderea celui de al doilea congres mondial al sinagogilor și comunităților, la care participă peste 1 500 delegați din aproape toate țările. În ședința solemnă inaugurală d. Șef-rabin a fost invitat să rostească discursul de salut, care a fost ascultat cu respect și luare aminte de întreaga asistență.

În ziua de 10 ianuarie a avut o întrevedere cu șef-rabinul sefarad al statului Israel, Rișon Lețion Ițhac Nisim. Au fost abordate importante probleme de cult.

15 SVAT

Sărbătoarea de Hamișa Așar Be Șvat, anul nou al pomilor, are un caracter tradițional.

În timpurile străvechi, din cauza condițiilor climatice nestabile,

anul nou al pomilor nu avea o dată fixă. Șamai o stabilise la 1 Șvat. În schimb, Iehuda ha-Nasi a plantat un „arbor de bucuriei“ de Purim. Talmudul (Meg 5b) afirmă că era un lămâi. La Ierusalim era obiceiul să se planteze un cedru atunci cînd se naștea un băiat, și un chiparos cînd se naștea o fată. La căsătorie, copacii erau tăiați și prefăcuți în stâlpi pentru baldachinul nupțial. (Ghiț. 57 a).

Obiceiul de a mânca fructe, în loc de a se planta pomi datează, se pare, din secolul al XVI-lea, fiind introdus de cabaliști. Nathan Beniamin, în lucrarea sa Hemdat Yamim a introdus un text liturgic pentru noaptea care precede 15 Șvat. El constă din pasaje din Biblie, Talmud și Zohar, în care se vorbește de pomi și fructe și se termină cu o rugăciune specială.

În ziua de 15 Șvat, în ieșive și sinagogi, în intervalul de gustare a diferitelor fructe, se citește cartea Peri Eț Hadar.

Anul acesta Hamișa Așar Be Șvat este la 31 ianuarie.

Tora completă

Rabinul Menahem Mendel Kasher din Ierusalim continuă marea lucrare începută în anul 1927, Tora Șlema (Tora completă), o enciclopedie a comentariilor evreiești la Pentateuh. Scopul acestei enciclopedii este de a stringe laolaltă materialul din diferite surse și de a grupa la fiecare verset al Torei toate comentariile existente, începînd din vremea lui Moșe și pînă la sfîrșitul perioadei talmudice (600 e.n.) înainte de exilul babilonian nu au existat asemenea comentarii, astfel că perioada cercetată se extinde de la 586 i.e.n. pînă la 600 e.n., din care s-au păstrat următoarele materiale:

— Targumin — parafrazarea arameică a Bibliei, scrisă pentru uzul evreilor din Babilonia care adoptaseră limba arameică.

— Mișna și Tosefeta — redactarea cuprînzătoare a legii orale, învocoată de către tanaim, erudiții din perioada de la 50 i.e.n. pînă la 200 e.n.

— Ghemara — comentarii și dispute pe marginea Mișnei, compilate de către amoraïm care au trăit în primele trei secole ce au urmat redactării Mișnei și care formează Talmudul babilonian și Talmudul ierusalimitean.

— Midrașim, învățătura halabică și agadică (omiletică), scrisă de tanaim și amoraïm.

Scopul acestei Tora Șlema este de a sistematiza comentariile prelamudice, alături de pasajele biblice la care se referă.

Profil muzical

Emil Cobilovici

La 5 mai 1971 s-a stins din viață violonistul, dirijorul, profesorul și muzicologul Emil Cobilovici. De acest nume se leagă înființarea în anii de prigoană fascistă a orchestrei simfonice evreiești pe care a întemeiat-o, a dirijat-o și a condus-o. Deși au trecut de atunci 30 de ani, îmi amintesc și astăzi cu emoție de acea duminică a anului 1942, când în vechea sală a teatrului „Barașeum” avea loc concertul de deschidere al acestei formații orchestrale evreiești, în jurul căreia Cobilovici reușise să concentreze orchestrați de primul rang, soliști recunoscuți și dirijori de talent. În program figurau lucrări de Bach, Mozart, Mendelssohn Bartholdy și suita în Fa a regretatului Leon Mendelssohn. În fundul sălii am remarcat câteva figuri de seamă ale muzicii românești: Mihail Jora, C. C. Nottara, Mihail Andricu, care se întrețineau cu dirijorii Alfred Mendelssohn și Eduard Lindenberg, în timp ce subitilul poet și muzician Virgil Gheorghiu era alături de Marcel Breslașu. La primele pupitre figurau Ludovic Feldman, Gaby Grubea, Ernest Wallfisch, Hugo Schwartz.

Despre această formație E. Elian scria în ziarul „Știința”, îndată după 23 august 1944, următoarele: „Creată în anii de aplicare a legii rasiste — fasciste, orchestra simfonică a corespuns pe deplin unei necesități a momentului de atunci” iar despre dirijorul Cobilovici, Virgil Gheorghiu scria în presa vremii: „un remarcabil muzician, bun conducător de orchestră, știe să evoce cu inteligență și rafinament paginile de muzică galantă și descriptivă a programului. Corelli, Honegger și Haydn au găsit în Cobilovici un traducător simplu, direct, de emoții”.

Emil Cobilovici s-a născut în București la 25 iulie 1897, dintr-o familie de intelectuali. Absolva liceul „Mihai Viteazul” și concomitent frecventează cursurile Conservatorului de muzică și artă dramatică, ca elev al măștrilor: Dinicu, Castaldi, Jora și se remarcă ca elev la clasa de vioară a renumitei profesoare Cecilia Nițulescu-Lupu. La izbucnirea primului război mondial, în vîrstă de 17 ani, se prezintă ca voluntar în armată și revine acasă ca locotenent în arma artileriei. După încheierea ostilităților, pleacă la Paris pentru perfecționarea studiilor muzicale. Dă examen de admitere la Conservatorul național de muzică și declamație, fiind unul dintre cei doi candidați, admiși la examenul de intrare în acest înalt for muzical. Aici studiază cu măștrii: M. Nadaud (vioară); Vincent d'Indy (clasa de orchestră); Maurice Emmanuel (istoria muzicii) și Marcel Rousseau (armonie). După doi ani de studii de perfecționare obține un „Second prix” (la clasa de violină) și „La première médaille d'or” (la istoria muzicii). Revenit în 1925 în țară, dă câteva recitaluri împreună cu pianistul Ion Filionescu, organizează un trio și un cvartet de coarde, care se manifestă la Radiodifuziunea română; se angajează ca violonist permanent în orchestra Filarmonicii din București și predă lecții la clasa de vioară la Școala superioară de muzică și artă dramatică Egizio Massini din București.

Nu renunță însă la studiul compoziției, avînd ca dascăl și îndrumător pe maestrul Mihail Jora.

În anul 1933, marea editură franceză „Henry Lemoine” publică un apreciat studiu de pedagogie muzicală al lui Emil Cobilovici. Studiul poartă titlul „Tablou sinoptic al sunetelor armonice ale violinei”, care, după aprecierile unor specialiști, este încă și astăzi folosit de mulți compozitori. Acum cîțiva ani, această lucrare a apărut și la București în versiune românească.

Este de menționat că lucrarea s-a bucurat de aprecieri elogioase din partea măștrilor: George Enescu, Henri Raboud, George Georgescu și alții.

În anii prigoanei rasiste, Emil Cobilovici, pe lângă activitatea de director și prim dirijor al orchestrei simfonice evreiești, înființează Secția lirică, unde, cu sprijinul dirijorilor Heine Solomonescu, H. Schwartzmann, Victor Rotenberg și José Singer și al regizorilor Rubio Livio, José Arati și Rudolf Steiner pregătește spectacole și concerte de operă și operetă. Concomitent organizează la Templul coral și Sinagoga Mare din București concerte religioase cu orchestră, cor și soliști. Despre aceste manifestări a scris în presa vremii cuvinte pline de elogi scriitorul Marcel Breslașu.

În același timp Emil Cobilovici continuă activitatea pedagogică la Conservatorul particular de muzică și artă dramatică pentru evrei, ca profesor la clasele de vioară, muzică de cameră și dirijant.

După 23 august 1944, Emil Cobilovici se reintoarce în cadrul orchestrei filarmonice „George Enescu”. Concomitent își reia activitatea de profesor de vioară la conservatorul Lyra, la Școala populară de artă și la liceele de muzică Nr. 1 și Nr. 5 din București.

Spirit întreprinzător, avînd o pasiune specială pentru înjghebarea de noi formații mu-

zicale orchestrale, Emil Cobilovici înființează în anul 1945 „Orchestra simfonică din București”, la care activează ca director și dirijor. Cu prilejul împlinirii a 175 de ani de la nașterea lui Ludwig van Beethoven, această nouă formație simfonică, la inițiativa lui Emil Cobilovici organizează la Ateneul român un ciclu de zece concerte extraordinare, consacrate execuției integrale a tuturor lucrărilor orchestrale (concertele pentru pian și vioară cu acompaniament de orchestră, simfonii, ouverturi etc.) la care, alături de soliști de prim rang români și străini, se perindă la pupitrul dirijorilor: Emil Cobilovici, Constantin Silvestri, Mihail Jora, Vasile Jianu, Constantin Turcanu și Constantin Bugeanu. Marele George Enescu s-a interesat de scopurile și componența acestei orchestre, căreia i-a transmis o fotografie cu autograf și permisiunea ca el să figureze pe coperta programelor de concert în care se spunea: „Muzicianul uită necazurile cultivîndu-și arta”.

Filarmonica „George Enescu” organizează în sala Dalles „zece concerte de cameră”, din care o parte au avut la pupitrul dirijorilor pe Emil Cobilovici. Prin înființarea „Orchestrai simfonice din București” el își propunea să se adreseze marilor mase pe care dorea să le îndrume spre înțelegerea muzicii simfonice. În acest scop a întocmit și textele de specialitate care erau tipărite în cuprinsul fiecărui program pe care îl executa orchestra. În 1946 încearcă să înființeze în cadrul noului teatru construit la liceul „Matei Basarab” un nou teatru de operetă românească, reunind sub bagheta sa, în spectacolul cu „Văduva Veselă”, un număr de actori și cîntăreți de prim rang. În perioada 1945—1951 dirijează o serie de concerte cu orchestrele simfonice create în diverse centre ale țării. Îl înțîlmim astfel la pupitrul dirijor al filarmonicilor de stat din Craiova, Timșoara, Iași, Sibiu și Brașov. De asemeni organizează concerte educative în marile fabrici și uzine și în sălile de concert pentru muncitori, elevi, studenți și ostași. Despre dirijorul acestora, revista „Lumea” de sub directoratul lui George Călinescu scria: „Cobilovici este un muzician cu aspirații superioare, valorificînd o echilibrată concepție muzicală și o serioasă cunoaștere a lucrărilor ce conduce”.

În anul 1955, în „Editura de stat pentru cultură și artă”, Emil Cobilovici publică lucrarea „Studii progresive pentru vioară”. El a compus muzică pentru prima versiune a filmului românesc „Ecaterina Teodoroiu”.

Temp îndelungat a redactat cronică muzicală la câteva periodice românești și străine, unele semnată „Mileco”.

Activitatea lui Emil Cobilovici pe tărîmul muzicii a fost apreciată de forurile oficiale românești și străine, acordîndu-i-se ordine și medalii, precum și titlul de membru al Societății compozitorilor din Franța.

Emil Cobilovici s-a stins din viață în vîrstă de 74 ani și este înmormîntat în cimitirul evreilor de rit sefard din București. Cu puțin timp înainte de a îneca din viață, neîmrecurul maestrul Ionel Perlea scria următoarele lui Emil Cobilovici: „Mă gîndesc cu nostalgie la timpul cînd eram prim violonist în Filarmonica bucureșteană și cînd am lucrat de atîtea ori împreună. Ce bun muzician erai!”

Consider că aceste aprecieri sînt suficiente de grațioase pentru a contura personalitatea artistică a celui ce a fost Emil Cobilovici.

MAURICIU ROTHENBERG

JULIURGE PE O NOUA ALBIE

Platforma Rovinari, cum este denumită zona Gorjului, în care au fost create în ultimii ani cinci mari exploatari carbonifere „la zi”, unde se ridică în prezent o puternică centrală termoelectrică — a trăit recent un eveniment memorabil. În punctul Roșia, milenara albă a Jiului a fost închisă, apele bătrînului rîu ce scaldă Oltenia fiind îndrumate spre o nouă albă, de data aceasta săpată de mîna omului. Lucrarea respectivă, de mare amploare, a fost executată de șantierul Baraj-Rovinari al întreprinderii speciale din București și terminată cu doi ani mai devreme decît termenul stabilit inițial.

Retrăgîndu-se pe noul canal, la Vlădueni, Jiul eliberează o importantă suprafață de teren, unde urmează să se deschidă încă o exploatare minieră „la zi”, denumită Roșia, cu o mare capacitate de producție.

BIBLIOTECA ROMANA DIN NEW YORK

La New York a avut loc festivitatea inaugurării Bibliotecii române. Ea este dotată cu volumul privind istoria României, opere ale scriitorilor români clasici și contemporani, albume cu reproduceri de artă din țară, opere ale scriitorilor care au intrat în tezaurul culturii universale. La solemnitatea inaugurării au fost rostite alocuțiuni despre semnificația dezvoltării schimburilor culturale româno-americane pentru cunoașterea reciprocă a creației celor două popoare, în interesul cauzei păcii.

NOI CAPACITĂȚI DE PRODUCȚIE

În preajma anului nou, în numeroase unități industriale din țară au intrat în funcțiune instalații și capacități noi de producție. Astfel, la Beiuș a intrat în probe tehnologice o fabrică de mobilă.

La Putna, localitatea în care se construiește în prezent un complex industrial, prevăzut cu secții de turnătorie pentru fontă, prelucrări mecanice și forjă, turnăria a intrat în probe tehnologice.

Și la Atelierele centrale din Alba Iulia, unde se realizează o gamă variată de utilaje și instalații pentru industria miniera, au intrat în circuitul productiv noi capacități. A fost amenajată o linie tehnologică pentru subansamble și piese de schimb și pentru unele repere care se importau. Totodată, s-a reorganizat și modernizat sectorul pentru confecționarea tuburilor de aeraj, au fost extinse și înzestrate, din punct de vedere tehnic, halele industriale ale secțiilor mecanică și sculărie.

TEXTILIȘTI DIN GALAȚI

Avînd o veche tradiție în orașul Galați, industria textilă se dezvoltă în ritm susținut. Filatura B 2 constituie, din acest punct de vedere, cel mai nou obiectiv al industriei textile gălățene. Utilajele cu care a fost înzestrată filatura B 2, prima din țară profilată pe producția de fire din fibre polinozice în amestec cu bumbac, sînt de o mare productivitate, fapt ce se concretizează printr-o producție ridicată.

Motive evreiești în creația lui Pușkin

Aleksandr Pușkin, unul din marii umaniști ai epocii sale, a manifestat mult interes nu numai pentru viața și cultura propriului său popor ci și pentru cea a altor popoare. Semnificativ în această privință este marele număr de limbi străine pe care le-a studiat.

Poetul a dovedit interes și pentru cultura evreiască. Primele imagini despre evrei el și le-a format prin intermediul Biblii. Despre acest lucru stau mărturie poeziile scrise de Pușkin în perioada cînd a urmat liceul la Tarskoe Seio și în care apar un mare număr de nume biblice. Cercetătorii opereii sale au stabilit că în creația sa apar nu mai puțin de 150 de referiri biblice.

În mai 1820, în urma unui ucaz al țarului, Pușkin a luat calea exilului, spre Ecaterinoslav. Drumul trecea prin guberniile Vitebsk, Cernigov și Poltava, regiuni care aveau pe atunci o numeroasă populație evreiască, ce ducea o viață de mizerie. Pușkin a trecut prin multe ținuturi locuite de evrei, a privit ulușele strîmte, tarabele sărăcicioase, sărăcia înspăimîntătoare ce se vedea la tot pasul. Nu o dată poetul a poposit la cite un han țînu de un evreu, cu care a stat îndelung de vorbă. Și la locul surghiunului său, Ecaterinoslav, Pușkin a locuit timp de mai multe săptămîni în casa unui evreu. El a urmărit cu mult interes felul de viață și obiceiurile gazdei sale.

În perioada surghiunului Pușkin a aflat de multe ori în paginile Biblii sursa inspirației sale poetice. În mod deosebit el a fost atras de Cîntarea cîntărilor. Ecolu ei în creația poetului este cunoscutul său poem „Arde lăcără dorinței...”

Imaginile specifice vieții evreiești cu care poetul a venit învînt în fel sau altul în contact

i-au inspirat figurile și imaginile din creația sa „Gavriliada”.

Un episod caracteristic din viața poetului i-a inspirat poemul „Talismantul”. Cu puțin înainte de a porni pe drumul surghiunului a primit, la Odesa, un dar deosebit: un inel vechi, cu un nestemal încrustat și pe care se afla o inscripție în ebraică. Specialiștii au descifrat și notat textul ei: „Simba, fiul veneratului rabi Josef, binecuvîntată fie-i amintirea”. A cunoscut oare poetul conținutul inscripției? E greu de răspuns la această întrebare. Oricum, în poemul amintit, nu găsim nici o aluzie la aceasta.

Printre manuscrisele rămase de la marele poet există o poezie care începe cu versul: „În căsuța evreului opașului arde”. Multă vreme această poezie — mai curînd începutul unui poem neterminat — a format obiect de investigație pentru biografi și cercetătorii opereii lui Pușkin. Abia de curînd s-a putut stabili cu exactitate împrejurările în care respectivele versuri au fost scrise.

În Polonia a fost publicat jurnalul lui F. Mallesky, un prieten al poetului Mickiewicz, pe care l-a însoțit în surghiun, unde l-au cunoscut pe Pușkin. Jurnalul cuprinde o însemnare din 19 februarie 1827, despre o seară petrecută în tovărășia poetului rus, care a citit poezia „În căsuța evreului opașului arde”. Pușkin le-ar fi împărtășit atunci intenția sa de a scrie un poem mai mare despre o tinăra femeie care plînge amară deasupra unui leagan gol. Avînd în lîniștea nopții plînsul, un trecător trece pragul căsuței consolînd nefericita mamă: „Nu mai plînge — îi spune — căci nu moartea ci viața e cumplită”.

Interesul lui Pușkin față de evrei reiese și din ciclul său „Cîntece despre slavii de apus”, în care deplînge deopotrivă și soarta grea a evreilor aflați sub stăpînirea otomană.

La începutul anului 1820 Pușkin a conlucrat la editarea „Gazetei literare”. El a făcut să apară un amplu articol intitulat „Creația poetică ebraică” al lui P. Katinen, în care se scoate în evidență valoarea deosebită a Biblii.

În toamna anului 1830 Pușkin se află în satul Boldino. Printre creațiile de seamă pe care le-a realizat aici se găsește și studiul dramatic „Cavalerul zgîrcit”, în care e înfățișat rolul deplăbil al banului. Alături de „cavalerul zgîrcit”, un nobil rus de tip medieval, care se laudă că cu ajutorul banului el așervește lumea, apare figura negativă a unui cămătar evreu.

Dar pe lângă acest personaj negativ, poetul înfățișează în „Istoria satului Gorubina” destinul unui biet căruțaș evreu, care stîrnește compasiunea și simpatia cititorului. Poetul descrie harabaua trasă de o pereche de cai costelivi și se exprimă plin de indignare despre acele fapte brutale care-l înjură, îl baijocoresc și-l face să sufere pe sărmanul căruțaș.

Anul 1830 reprezintă momentul culminant în creația lui Pușkin. În această perioadă marele poet a început să se preocupe de studiul limbii ebraice. În jurnalul său din această perioadă se află transcris alfabetele ebraic. Unul din amicii săi moscoviți P. W. Kirievski, notează: Pușkin a început să învețe limba ebraică în scopul de a traduce cartea Iov”.

În acest scop poetul și-a procurat manualul de limbă ebraică al lui B. Gurevici, care apăruse în anul 1829 la Londra. Primele cărțile ce s-au păstrat din biblioteca lui Pușkin se mai pot și astăzi vedea câteva manuale de ebraică.

Studiu despre istoria comunităților evreiești din China

Irena Heber, de la catedra de istorie a Universității din Ierusalim, studiază în prezent trecutul comunităților evreiești din China. Izvoare certe atestă existența acestor comunități începând din secolul al VII-lea. Ele au fost create de neguțatori evrei veniți din Persia.

Una din aceste comunități a fost constituită de timpuriu în orașul Kai-Fong. Membrii ei se îndelănneau mai cu seamă cu negoțul de articole de lux de proveniență occidentală dar și chineză. Inscripții de pe mai multe lespezi găsite lângă orașul Huang-Ho, de pe malurile Fluviului Galben, cuprind referințe la evreii din Kai-Fong. Dintr-o altă sursă reese că trezoreria imperială a contribuit cu o însemnată sumă la construirea sinagogii din acel oraș. În însemnările ce ne-au rămas de la misionarii care au vizitat China în secolele trecute găsim descrierea respecti-

Desen de pe o veche carte de rugăciuni tipărită la Kai-Fung

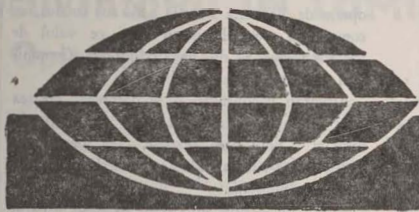
vei sinagogi. O carte în limba chineză din acea perioadă înfățișează rolul comunității evreiești în viața publică a orașului Kai-Fong. Treptat, membrii obștei și-au însușit limba, cultura și moravurile chinezești pînă s-au dizolvat în marea masă a poporului.

Se presupune că mici comunități evreiești au existat în diferite perioade și în alte orașe chinezești, dar nu s-au păstrat mărturiile certe despre acest lucru.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea un număr de neguțatori evrei din Bagdad au venit în China stabilindu-se în câteva orașe mai mari. Printre acestea se cuvin amintite orașele Shanghai și Honk-Kong, unde au fost constituite comunități de rit sefard.

În perioada dintre cele două războaie mondiale s-au stabilit în China și un număr de emigranți evrei originari din Europa. Aceștia au alcătuit comunități la Harbin, Tientsin și în alte câteva orașe. În anii celui de-al doilea război mondial numărul membrilor acestor comunități se ridica la circa 26 000. De mare interes este studierea arhivelor fostei comunități din Harbin, precum și cercetarea publicațiilor vremii, a operelor de artă etc.

Un fapt prea puțin cunoscut pînă în prezent este acela că literatura evreiască a găsit ecou în China. Unele din scrierile lui Salom Alehem, de pildă, au fost traduse în limba chineză, bucurându-se de o bună primire publică. Salom Aș este alt prozator de limba idîș tradus în chineză.

meridiane

Un capitol de istorie: Babilon

Primul contact dintre evrei și străvechiul Babilon de care avem cunoștință, a avut loc cu 1800 de ani înaintea erei noastre, cînd patriarhul Abraham a părăsit cetatea Ur, locul său de baștină.

Doisprezece secole mai tîrziu, în anul 597 î.e.n. regele Ioahim împreună cu 18 000 de locuitori de vază ai regatului Iuda sînt luți prizonieri în Babilonia, iar 11 ani mai tîrziu, Nebucadnezar distruge Ierusalimul și masacrează aproape întreaga populație, luînd în Babilonia 100 000 de bărbați viguroși spre a săpa marea canal de irigație.

Cînd în anul 539 î.e.n. regele Persiei, Cyrus a supus Babilonia și a permis evreilor să se întoarcă în țara lor, o parte a rămas în această țară. Se mai aflau în regiunea de nord și urmașii celor zece triburi, duși acolo de către asirieni în anul 732 î.e.n., după distrugerea regatului Israel. Timp de o mie de ani țara a rămas sub stăpînire persană.

Comunitatea evreiască din Babilon s-a bucurat de o largă autonomie, fiind condusă de un exilarh ereditar (Roș Galuta), urmaș al regelui Ioachim. Obștea avea un tribunal care judeca după legile mozaice. În acea vreme, în Babilonia exista un mare număr de evrei. În fiecare an ei trimeteau daruri templului și preoților din Ierusalim, însoțite de convoaie de 30 000 pelerini.

Comunitatea evreiască din Babilon a avut o importanță deosebită din secolul al VI-lea

î.e.n. pînă în secolul al XIII-lea al erei noastre, deci o perioadă de aproape două mii de ani.

O lungă perioadă de timp Babilonia a constituit un fel de cămin pentru evrei. Aici au funcționat vestitele școli rabinice din Nehardea, Sura și Pumpadita și au fost create inestimabile valori spirituale mozaice. Aici a fost creat Talmudul babilonean. Conducătorii școlilor — gaonii — erau priviți de evreii din întreaga lume drept cea mai înaltă autoritate în probleme religioase și de drept civil. Printre gaonii celebri se numără Rav Amram, șeful academiei din Matah Mehasya, al cărui sidur este prima compilație cunoscută a cârților de rugăciune obișnuite; Saadia, Serira și fiul său Ay și Samuel ben Ali, gaon al Bagdadului din secolul al XII-lea, contemporan cu Maimonide, cu care a purtat dispute aprinse. Academile mai importante au încetat de a funcționa prin 1038, cînd centrul vieții religioase evreiești s-a mutat în Spania. Gaonatele din Babilonia, care timp de 600 de ani au trimis response tuturor comunităților evreiești, au dispărut definitiv după progromul din anul 1921.

Cînd împăratul Iulian a pornit să cucerească orientul, în anul 363, el a adresat o scrisoare comunității evreiești, cerîndu-i sprijinul și promițîndu-i că o va ajuta să reclădească Ierusalimul. Relațiile dintre perși și comunitatea evreiască au fost tot timpul bune. Două fiice ale obștei, Ester și Sușan Duke au ajuns regine ale anticului regat persan. Aceasta din

urmă a întemeiat colonii evreiești la Ispahân și Hamadan.

După destrămarea imperiului persan, evreii din Irak au conviețuit pașnic cu musulmanii. Exilarhul Bostanai s-a înrudit chiar cu califul Omar, luînd pe sora acestuia de soție. Sub domnia califilor din Bagdad, evreii plăteau o taxă pe cap de locuitor și se bucurau de libertate religioasă și drepturi obștești. Din Arabia imigrău tot mai mulți evrei, aducînd cu ei limba arameică, adoptată de evrei. În această perioadă Bagdadul devenise centrul comunității evreiești din Irak. Autoritatea exilarhului din Bagdad se extinde asupra comunităților din imperiu. El era primul cu mari onoruri la curtea regală, ca descendent al regelui David.

Beniamin de Tudela, care a vizitat Bagdadul pe la 1170, arată în memoriile sale că limba și literatura ebraică erau cunoscute de calif. Instituția exilarhatului a luat sfîrșit în secolul al XIII-lea; ulterior comunitatea a fost condusă de un Nasi, de asemenea descendent al lui David. Acesta era asistat de un Haham (înțelept). Mai tîrziu, ambele demnități s-au contopit în aceea de Haham-bașa.

În 1258, mongolii au cucerit Bagdadul, au omorît un mare număr de locuitori și au distrus canalul de irigație care asigura prosperitatea țării. Evreii au avut și ei de suferit. În anul 1291 a avut loc un mare progrom care s-a repetat apoi de mai multe ori. Comunitatea evreiască, greu încercată, s-a refăcut abia în anul 1638, cînd sultanul Murad al IV-lea a cucerit Bagdadul.

Evreii din Grecia

La Khalkis, capitala insulei Euboea, situată la nordul Atenei, evreii trăiesc de mai bine de 20 de secole. Philo din Alexandria notează că primii evrei s-au stabilit acolo în anul 50 înainte erei noastre. Legende povestesc că primii evrei au sosit la Khalkis prin portul Eretria, pentru a cumpăra o vopsea specială produsă de o moluscă de mare. Vopseaua roșie-purpurie de Khalkis se numea porphira și era folosită în Mediterana răsăriteană pentru vopsitul vestimentelor regale. Azi, Khalkis este un orașel cu 25 000 de locuitori. Aici se află și o mică obște evreiască, de 99 de suflete. Sinagoga și cimitirul evreiesc de aici sînt cele mai vechi mînturii rămase de la iudaismul elen. Nu se cunoaște data exactă cînd a fost construită sinagoga, dar se știe că a fost reparată în anul 1849, după ce fusese avariată de un incendiu. Inscripții pe pereții interioari arată șirul generațiilor care s-au rugat aici. Strada îngustă, pavată cu piatră, care altă dată forma *Hevraika*, cartierul evreiesc al orașului, mai există și azi.

Înainte de celui de al doilea război mondial, în Grecia trăiau peste 77 000 de evrei. Naștiții au deportat și ucis 87% dintre ei. Dieter Wisliceny, organizatorul deportărilor în masă a evreilor din Grecia, a mărturisit la procesul de la Nürnberg că din cei 62 700 de evrei expediați din Grecia în lagărele de exterminare, numai 10 000 au supraviețuit. Cei trimiși în Grecia ocupată să aplice legile rasiale și-au îndeplinit astfel misiunea încît nu numai evreii au fost persecutați, dar și cimitirele au fost pingărite, sinagoglele dărîmate. Bogata arhivă a comunităților, vechi de secole, a fost și ea nimicată. De aceea azi există în Grecia foarte puține documente care să vorbească despre trecutul obștilor din Grecia.

Arheologii confirmă că în insulele grecești au existat așezări evreiești un secol după distrugerea primului templu (anul 586 înainte erei noastre). Din comunitățile înfloritoare de altă dată, doar în trei orașe se mai păstrează urme ale istoriei evreilor din Grecia și anume,

la Atena, Khalkis și Salonic. Dintr-acestea, Salonic este cel mai evocator.

Orașul a fost întemeiat pe țărmul Mării Egee, în anul 315 înainte erei noastre și se crede că încă de atunci au locuit acolo evrei. Cînd apostolul Paul a vizitat ceea ce este acum partea de nord a Greciei, a găsit în Salonic o obște evreiască înfloritoare. Istoricii locali, evrei și neevrei, arată că el a luat cuvîntul la sinagoga *Eț Abaim Veeț Adaat*. În anul 1912, cînd orașul a fost eliberat, în Salonic trăiau peste 90 000 evrei; în preajma celui de al doilea război mondial se mai aflau acolo 56 000 suflete. Astăzi, ca rezultat al atrocităților naziste, nu mai sînt decît 1 300 evrei.

Sinagoga în care a predicat Paul se afla la țărmul mării, aproape de zidul orașului. Ea mai exista încă în secolul al XV-lea, cînd evreii din Spania s-au refugiat la Salonic. Aceștia au denumit-o „Sinagoga greco-romanilor”, deoarece credincioșii care o frecventau vorbeau grecește.

În decursul vremii Salonic a devenit un centru de atracție pentru evreii care, fugind de persecuții, găseau aici un azil primitiv. Evreii din Spania și Portugalia, fugind de inchiziția lui Torquemada, au început să sosească în anul 1492. În anul 1536 și 1650 au venit numeroase familii din peninsula iberică și din Italia. Prin anii 1720—1730, s-au stabilit la Salonic evreii din Toscana, transformîndu-l într-un centru comercial înfloritor. Mai tîrziu au sosit evrei aschenazi.

Aniversare

În anul 1972 se împlinesc nouă decenii de la întemeierea în Israel a primelor așezări de evrei originari din România. Pentru a marca această aniversare, în Israel a fost constituit un comitet din care fac parte d-nii: *Igal Alon*, vicepreședintele Consiliului de miniștri; *Reuven Rubin*, președintele Ligii de prietenie Israel-România și *Dr. Moses Rosen*, Șef rabinul cultului mozaic și președintele Federației Comunităților Evreiești Mozaice din Republica Socialistă România.

Comunitatea evreilor din Suceava

Cînd am pornit să realizez istoria Comunității Evreilor din Suceava, nu eram de loc pregătit să înfrunt dificultățile ce s-au ivit din chiar primele cercetări.

Am recurs, așadar, la prețiosul ajutor al bătrînilor evrei ai orașului, care au trăit cu mintea și sufletul lor trecutului acestei obști sucevene și care au fost, spre cinstea venerabilei lor vîrste, în măsură să ne furnizeze date și fapte la care au fost martori sau pe care le-au preluat de la înaintașii lor în credință.

Oșirdia cu care acești bătrîni au sprijinit, zile de-a rîndul, munca noastră de documentare, le dă dreptul să figureze aci. Ei se numesc: Isidor Rotkopf, în vîrstă de 95 ani, Krenza Solomon — 89 ani, Vigder Nussbrauch — 86 ani, Lea Glukmann — 75 ani, Froim Weissbuch — 70 ani și Karl Schapira — 70 ani, unii dintre ei foști sau actuali conducători ai Comunității sau ai altor așezăminte evreiești. Șase bătrîni, care au format o „masă rotundă” plină de vioiciune și tinerete, exemple de înțelepciune și experiență, de probitate și devotament pentru interesele morale și demnitatea vechii obști sucevene.

Am beneficiat de valoarea materialului — sumar, e drept, dar grăitor — pus la dispoziție de d. Miron Vasile, directorul filialei Suceava a Arhivelor Statului, material constituit, de fapt, din diferite rapoarte depuse, în urmă cu ani, de Comunitatea locală, dintr-o grijă, dovedită astăzi prețioasă și utilă, cît și din două exemplare ale ziarului „Czernowitz Morgenblatt” din 1933.

Documentarea „pe teren” a fost necesarment completată cu datele și informațiile culese în cadrul Bibliotecii Academiei Române. Este de la sine înțeles că relatarea noastră despre Comunitatea din Suceava se va mărgini la epoca de după 1918, fără însă a neglija și date anterioare, acolo unde expunerea de față o va impune pentru edificarea realităților istorice.

În lucrarea „Istoria industriilor la români”, apărută în 1927, Nicolae Iorga afirmă că la întemeierea multor orașe române, printre care figurează și Suceava, evreii au avut o contribuție deosebită.

K. A. Romstorfer, arhitect austriac, arată într-o remarcabilă prezentare istorică a Sucevei, tradusă în limba română de academicianul Alexandru Lepădatu și publicată de Editura Academiei în 1913, că în vremea cînd orașul era sub stăpînirea Imperiului habsburgic, elementul intelectual evreiesc se distinsese în funcții înalte în administrația de stat, învățămînt, justiție, etc., precum Dr. a. Frisch (consilier guvernamental), inf. Leo Fuchs von Brarinal (primar), Filip Zierhofer (consilier la Tribunalul Suprem) prof. Wilhelm Schmidt, prof. I. Fleischer ș.a.

În lucrarea sa asupra Sucevei, istoricul G. D. Scrabă, ne inițiază în demografia orașului, arătînd că o bună parte din cei 4 000 de locuitori, ce îl populau în 1830, erau armeni și evrei, iar din datele furnizate de G. Sion, în „Suveniruri contemporane”, rezultă că în 1848 populația crescuse la 8 000 de suflete, evreii reprezentînd un coeficient de loc neglijabil.

După unire — aflăm aceasta dintr-o lucrare a fostului meu profesor de liceu Vasile Ciurea — elementul evreiesc constituia pătura negustorească și de meseriași, în număr apreciabil față de întreaga populație de 154 569 suflete a întregului județ Suceava (nu mi se dau date separate pentru orașul Suceava).

În sfîrșit, din lucrarea d-lor Grigore Foiș și Ion Paranciu, apărută în 1970, rezultă că la 1 iulie 1968 populația orașului Suceava atinge cifra de 41 465 de locuitori, dintre care evreii reprezentau un număr neglijabil.

Dintr-un raport statistic al Comunității, de pus și aflat la Filiala Suceava a Arhivelor Statului, reținem că colectivitatea evreiescă număra, în anul 1945, 4 000 de suflete. După această dată, curba demografică a elementului evreiesc coboară din ce în ce, pentru ca la finele lui 1948, să constatăm că populația orașului nu mai cuprinde decît 1 015 familii de evrei, cu un total de 2 438 suflete.

La data actuală, în Suceava trăiesc 220 de familii evreiești, înglobînd un total de 500 suflete.

Dintre așezămintele importante ale obștii, se cuvine să menționăm, în primul rînd Sinagoga „Chevra Gach”, al cărei centenar, s-a împlinit în anul 1970. Au existat în Suceava zece sinagogi, în frunte cu un templu de deosebită arhitectură tradițională, dar pe măsură ce viața colectivității s-a restrîns, numărul lor a scăzut, astăzi funcționînd doar două dintre care „Chevra Gach” este centrul religios al Comunității, în care au loc și importante manifestări oficiale și spirituale ale mănunchiului de evrei ce a mai rămas.

Sinagoga „Chevra Gach” a fost întemeiată în 1870 de Societatea de ajutor mutual (Ghemilet Hasudim), într-o clădire particulară, a lui Avram Ghingold, din strada Burdujenilor. Abia în anul 1910 a fost refăcută fundamental, căpătînd forma ce se păstrează și astăzi. Urencodeșul este lucrat din lemn sculptat, operă a unui autor necunoscut. Pereții sînt decorați cu scene biblice, pictură a vestitului Nosis, care a moștenit meseria de la părintele său, autorul lucrărilor similare ale fostului mare templu.

Erau două curente de opinie în societatea fondatoare: unul conservator, care se împotriva primirii de noi membri, și altul al tineretului, cu tendințe de liberalizare, lupînd pentru înscrierea oricărui evreu, indiferent de starea lui socială sau materială. Grupul conservator a fost condus de Avraam Kanner, iar cel progresist de Berl Ghelbert, căruia i se datorează actual important de reconstrucție, în forma actuală a lăcașului de rugăciune. Tabla de marmoră din incinta sinagogii ne dovedește că singurul supraviețuitor al grupului liberal a rămas Leon Gluckman, cel mai activ dintre bătrîni ce au format „masa rotundă” a reconstituirii trecutului obștii sucevene. Este de prisos să adăugăm că înlăturarea conservatorilor de la conducerea așezămîntului și primirea cadrelor au dat un mare impuls activității instituției.

Ultima sărbătorire a Sinagogii „Chevra Gach” a avut loc în 1940, în plină ascensiune hiteristă, cînd așezămîntul împlinise 70 de ani de existență, după care au început perioada de suferință și de întuneric pentru populația evreiască. Sinagoga a fost dotată cu un „Pinkas”, o carte comemorativă, în care au fost înregistrate evenimentele de seamă ale obștii ca și persoanele ce s-au distins prin acte de mărinimie. Acest Pinkas a dispărut și el, odată cu alte lucruri de valoare istorică, sub presiunea de nestăvilit a barbariei fasciste.

Conducerea din 1918 a Comunității, în fruntea căreia se aflau dr. S. Lupu și dr. Mayer Teich, are meritul de a fi schimbat vechea ei titulatură de Kultusgemeinde (comunitate a cultului) în aceea de Volksgemeinde (comunitate a poporului), ceea ce a dus, firesc la o restructurare organizatorică, corespunzătoare. Spirite de largă umanitate, conducătorii mențio-

nați au manifestat o deosebită grijă pentru opera de asistență socială. Ei au condus cu competență treburile obștii pînă ce valul de teroare rasistă a dus la desființarea Comunității, prin deportarea membrilor ei.

Acelorași conducători li se datorează crearea unor Talmud Tora și a două grădinițe de copii și a unui liceu evreiesc, care toate și-au încheiat activitatea odată cu desființarea de facto a comunității.

Există în Suceava un cimitir evreiesc, a cărui vechime depășește trei secole și în care au fost înmormîntați mulți rabini cu renume european. Dintre aceștia pomenim pe Moiașă Hager din Vijnița și Meir Moscovici din viața vestitului Rabi Meir Premislner, descins din Polonia.

Merită evocată cu acest prilej marea figură a neuitatului Gaon Meschulim Rath din Choroskov (Galiția), care, a păstorit, între anii 1930—1938, obștea din Suceava.

Ultimul rabin pe care l-au avut Comunitatea suceveană — aceasta după întoarcerea membrilor ei din deportarea fascistă — a fost Mareu Goldenberg din Craiova, care a reprezentat cu dinste deosebită obștea în toate împrejurările. Cuvîntările sale, ținute într-o elegantă limbă românească, ca și franceză, au rămas memorabile. El s-a săvîrșit din viață în Israel, în anul 1968.

Înainte de a fi în lipsă de șef religios, Comunitatea a fost cinstită în fiecare an, de Hanuca, de prezența lui Rabi Eliezer Wolf din Bucceea și de fiul acestuia, Rabi Iosăă, bunicul actualului prim rabin Marilun din București.

A funcționat în Suceava și un Cerc pentru studierea Bibliei, denumit „Zeirei Iehuda” care a desfășurat o rodnică activitate între cele două războaie mondiale. Marele scriitor idişit Șloimă Bickel, care s-a bucurat de stima autorităților și de devotamentul intelectualității. Izo Schapira, fostul director al Teatrului Evreiesc și mulți alții, au propagat de la tribuna acestui prețuit cerc de cultură, nobilele idei de înfrățire și de pace.

Merită a fi semnalat faptul că actualul președinte al Congresului Mondial Evreiesc din America de Sud, rabin dr. Max Nussbaum, este originar din Suceava, fiul hahamului Iosif Nussbaum și fusese rabin în Germania pînă la instalarea puterii hilerite.

Povestea bătrîni că, în urmă cu 150 de ani, rabinul Meir din Premislner a înștiințat, cu toată discreția, pe frunțașii evrei din Suceava că vestitul Rijener Rebe va sosi în localitate spre a trece prin apa Sucevei în Austria. Și așa s-a întîmplat. Căpetenia religioasă a fost transportată în spînire de chasidul Nuson Simen Klinghofer pînă la celălalt mal al riului, de unde apoi a ajuns la destinație. Binecuvîntarea pe care marelui rabin a rostit pentru binefăcătorului său s-a împlinit întocmai, căci chasidul a trăit pînă la adînci bătrînețe, în belșug și înconjurat de afecțiunea familiei și de stima coreligionarilor.

I. BAÇALU

Redacția mulțumește tuturor celor care i-au adresat felicitări cu ocazia împlinirii a 15 ani de apariție.

Comemorarea victimelor rebeliunii legionare din ianuarie 1941

În ziua de 9 ianuarie 1972 (22 Tevet 5732) s-au împlinit 31 de ani de la pogromul legionar în care și-au aflat moartea Al Kiduș Hașem 126 membri ai obștii evreiești din București.

Întru sfințirea memoriei acestora, un serviciu divin a fost oficiat la templul coral de către d. prim-rabin I. M. Marilun, acompaniat de cantorii W. Harnic și A. Jucovschi.

Dl. Daniel Segal, președintele comunității mozaice a evreilor din București, a evocat amintirea martirilor.

A doua zi, dimineața, a avut loc un pelerinaj la cimitirul de pe șoseaua Giurguiului, unde își dorm somnul de veci victimele pogromului fascist-legionar din 1941.

Și aici a fost oficiat un serviciu religios, toți cei prezenți roșind apoi Kadiș.

Dr. Jean Avramovici

La Iași a încetat subit din viață, în plină activitate creatoare (la 48 de ani) d-rul Jean Avramovici.

A fost unul dintre acei cărturari distinși care au făcut fala obștii evreiești din Moldova. Înzestrat cu alese calități sufletești și intelectuale, iubindu-și cu pasiune profesia de medic, s-a dăruit oamenilor, societății, în care a avut numai prieteni și admiratori.

Intelectual de larg orizont, a cultivat ideile, viața spirituală, vădîndu-se și prin aceasta continuator al unei tradiții străvechi. Acum, la capătul drumului său pămîntesc, recapitulînd etapele acestei existențe dăruită cu generozitate semenilor, se poate spune despre cel dispărut că a trăit ca un înțelept, viața sa fiind pilduitoare pentru familia sa, pentru obștea al cărei membru apreciat și unanim respectat a fost.

O mare mulțime — rude, prieteni, foști pacienți, membri ai comunității ieșene — l-au condus pe ultimul său drum. În cuvîntările rostite și-au găsit expresia respectul plin de afecțiune pentru cel dispărut, ca și compasiunea pentru membrii familiei sale. Trista ceremonie a fost o ilustrare a adagiului talmudic ce spune că „atunci cînd omul moare nu-l însoțesc pe cealaltă lume nici banii, nici nestematele, ci virtutea și faptele bune”.

Obștea ieșeană, prietenii și cei ce l-au cunoscut nu-l vor uita niciodată pe bunul, înțeleptul dr. Jean Avramovici.

S-a împlinit un an de la încetarea din viață a celui ce a fost

Dr. IOSEF EPSTEIN

Rudele și prietenii îi închină un gînd de pioasă amintire.

Slomo Ibn Gabirol

În vremea lui rabi Smuel Hanaghid poezia ebraică a luat avînt și dezvoltare în Spania. În anul 1020 s-a născut rabi Slomo Ibn Gabirol. De tînar a rămas orfan. Era o fire bolnăvicioasă, înclinat spre suferință.

I-a fost hărăzit să se bucure scurtă vreme de trai tîhnit, cînd, lipsit de grija existenței, s-a consacrat înțelepciunii și poeziei. Ictubiel, consilierul regelui din Saragosa, cunoscînd talentul tînarului poet, i-a asigurat cu generozitate cele necesare traiului. Cînd însă Ictubiel fu ucis, Ibn Gabirol rămase singur pe lume.

Notabilii obștii se simțiră ofenșați de pana ascuțită a lui Ibn Gabirol, care fu nevoit să părăsească Saragosa. O

vreme el fu nevoit să ducă o existență rătăcitoare.

Rabi Ibn Gabirol a știut să cînte atotputernicului lui Dumnezeu ca și natura omului. Poetul a jeliit soarta poporului evreu, invocînd mîntuirea ce va să vie. Multe din poemele sale au fost incluse în ceremonialul rugăciunilor noastre.

Creția sa sublimă „Cumuna împărăției”, pe care mulți o recită în noaptea de Kol Nidre, după terminarea rugăciunii, vorbește despre unitatea și sfințenia lui Dumnezeu, despre măreția creației și despre locul omului în cadrul acesteia.

BRIT IVRIT OLAMIT

Citiți în pag. 12-a textul în limba ebraică rămas orfan. Era fire bolnăvicioasă,

O carte binecuvîntată: ÎN LUMINA TOREI

Opiniile unui neevreu

Neevreu, însă cititor și cunoscător al Torei, căreia neevreii îi spun, cu un sinonim universalizat, Biblie și doar cu diferența că Biblia mai cuprinde, pe lângă cele 24 de cărți ale Torei (Biblia ebraică) și cărțile părții noi — Nou Testament.

Neevreu, însă preot și teolog ortodox. Anticipăm concluziile finale, afirmînd de la bun început că *In lumina Torei*, prin mădura ei biblică și teologică, prin cuprinsul ei bogat și divers, prin problematica actuală, prin calitățile ei literare remarcabile, satisface în chip superior pe cei mai exigenți teologi și comentatori biblici, evrei și neevrei — pentru neevrei rezervînd și unele noutăți.

Deși antologie de articole cu cuvîntări dintr-un răsîmp de două decenii, cartea își menține importanța și actualitatea, precum și unitatea în substanța ei intrinsecă și în coordonatele adiacente. Cartea certifică autorului ei certe posibilități de scrieri literare. Sînt în ea numeroase pagini de adevărată artă literară-poem în proză. Cititorul are și emoții literare. Șef rabinul Moses Rosen cumulează și un condei biblic, un condei psalmic. Dacă nu ar fi fost hărăzit să fie rabin, ajungea cu siguranța scriitor literar. Cu atât mai bine cînd este și Șef rabin.

După aceste impresii generale, să desprindem cîteva aspecte ale cuprinsului cărții-parte de rezistență a volumului, ca să-i zicem astfel. Ne-am prezentat un cititor neevreu, teolog și preot, căruia Biblia (Tora) îi este carte familiară-carte de căpătui. Particularitatea aceasta ne favorizează să estimăm fondul biblic și teologic primordial al cărții *In lumina Torei*. Implică aceasta înseși titlul volumului. Mai dovedește însă și altceva.

Un alt teolog neevreu și traducător al *Cărții Eterne*, profesorul nostru de teologie, — l-am numit pe Gala Galaction — a arătat de repetate ori că Biblia este titlul de merit excepțional al lui Israel, titlul lui de noblete. Israel este copilul Bibliei.

Șeful rabinului dr. Moses Rosen confirmă și evidențiază acest adevăr capital al Bibliei și al teologiei biblice. „Sîntem cu toții fii ai Torei”, atestă Șef rabinul... „Pentru dînsa am suferit atât de cumplit. Spre a-i asculta povața ne-am supus aiutor privațiuni; spre a-i implini idealul, am străbătut atîtea căi presărate cu spini. Ni-i mai scumpă decît toate nestematele, pentru că ea ne-a apărat de primejdii, ea ne-a îndreptat șira spinării, ori de cîte ori hula și ocară călaua să ne copleșească. Alături de dînsa am suferit. Soarta noastră a fost și soarta ei. Niciodată nu ne-am părăsit unul pe celălalt. Noi am rămas mereu de veghe, ca nu cumva Cartea să piară pradă dușmanilor ei iar ea ne-a ocrotit, ne-a dăruit puteri morale spre a nu ne prăbuși în cele mai grele încercări. Ea e viața noastră” (p. 28, 43).

Cartea toată *In lumina Torei* este fruct al acestui pom de-a-pururi roditor carci-Biblia; o ramură înflorită a „bunului măslin” — comparatiile sînt din carte. Din fructele lor mîncăm și noi. Sînt nutritive și pentru evrei și pentru neevrei.

O altă constanță a cărții este evidențierea accentuată și actualizarea etiologiei Bibliei (Torei), a caracterului ei precumpănat moral a unei etici cu implicații umane și sociale concrete. Este nota predominantă a moralei biblice, transmisă inalienabil atât eului iudaic cît și celei creștine.

În creștinism, însăși problema esențială a mîntuirii este problemă etică socială, de comportare față de om și colectivitate. Morala creștină are un caracter preeminent concret uman-social. „Nu cel ce zice Doamne, Doamne, va intra în Împărăția cerurilor, ci cel ce împlinește voia Tatălui din ceruri”. Credința fără fapte este moartă. Cine zice că iubeste pe Dumnezeu și nu iubeste omul, minte. Căci cum poți să iubesti pe Dumnezeu pe care nu-l vezi și să nu iubesti omul, care îl vezi?... Sînt texte biblice normative. Sînt adevăruri morale creștine definitiv stabilite.

Șef rabinul Moses Rosen insistă asupra structurii etice a Torei, cu bipolaritatea Dumnezeu-credincios, reprezentată de la începutul începuturilor biblice în Decalog: „Cele zece porunci n-au fost înscrise pe o singură tablă, demonstrează Șef rabinul, ci pe două, spre a ne învăța că esența mozaicului constituie o continuă interferență între datorile față de Dumnezeu și cele față de societate. Una fără alta nu reprezintă decît o jumătate a credinței noastre. Nu poți respecta fragmentar una sau alta dintre cele zece porunci. Aceeși sfințenie o are cuvîntul: „Eu sînt Domnul Dumnezeu tău” ca și cel care îi cere: „Să nu furi”, „Să nu ucizi”, s.a.m.d. Dumnezeu nu se află izolat, undeva, în sferile celeste, departe de fapta cotidiană a credinciosului. El sălășluiește în conștiință și prezența Lui, devine resorul raporturilor ce le are omul cu semenii săi. Legea morală nu se mulțumește a fi dălăuită doar în piatra altarului, ci începe să fie săpătată adînc „în graul, în inima și în fapta omului” (p. 88—89).

Un simbol plin de semnificații al planurilor duble ceres-omenes, transcendent-social, vede Șef rabinul Moses Rosen în *Scara lui Iacov*, cu un capăt pe pămîntul celor ce cred și cu

celălalt în cerul lui Dumnezeu. „Legătura cu Dumnezeu, glosează Eminența Sa, cunoaște un sens dublu. Urcă spre Dînsul „soli” tăi (ai credinciosului n.n.s.), faptele tale bune, gîndurile tale frumoase, sentimentele tale nobile. Fiecare sol surtează drumul spre Dînsul și se apropie tot mai mult de Părintele cerese. De sus, din vîrf, pornese alți soli; sînt soli lui Dumnezeu. Soliu unui Dumnezeu care glăsuiește într-una, care te învață necontenit, care are un mesaj de trimis omului... Cerul și pămîntul nu mai sînt izolați unul de celălalt. Teluricul se sfințește, înaripindu-și clanul spre înălțimi; iar cerul capătă haina concretă a faptei, a luptei, a sîrădaniei” (p. 116—117). Este ceea ce teologia și morala creștină preconizează că Împărăția lui Dumnezeu începe de pe pămînt: „Precum în cer așa și pe pămînt” și se zidește de către oameni, prin efort moral uman social, conlucrînd cu Dumnezeu. Omul este colaborator lui Dumnezeu.

Autorul cărții subliniază dimensiunea orizontală-socială a eticii Torei, obligațiile față de om și colectivitate, principiile frăției omenilor, egalității, dreptății, libertății, solidarității, înfrățitorii, coexistenței pașnice... Stăruie asupra caracterului obligator practic uman-social al moralei Torei. „Criteriul adevăratei religiozități este, după concepția învățăturii lui Moșe, argumentează Șef rabinul, atitudinea etică față de semenii... O singură piatră de încercare există pentru adevărata închinătorii lui Dumnezeu, un singur mijloc de a deosebi pe cei adevărați de cei falși: fapta. Între vorbă și faptă nu trebuie, nu poate să fie prăpăstie. Nu se poate vorbi despre Dumnezeu în timp ce nimiciești copiii Săi. Nu trebuie să propui învățatură în numele Lui și să acționezi în contrazicere cu această învățatură. *Un altar care devine o tribună a vrăii nu mai este altar. O casă a lui Dumnezeu în care nu am este aștat împotriva celuilalt, nu mai este o casă a lui Dumnezeu*” (p. 218—219).

Fidel și consecvent prevederilor și preceptelor etice ale Torei, Șef rabinul dr. Moses Rosen s-a alăturat forțelor militante pentru prietenie și pace între oameni și popoare, pentru o lume fără războaie și fără arme, fără foame, sărăcie și robii sociale, pentru independență, libertate și suveranitate națională. Impresionează și emoționează declarația, hotărîtă și nu mai puțin judicioasă, făcută la Congresul Mondial Evreiesc că „o datorie primordială a oricărui evreu este să fie cetățean local și patriot al statului în care trăiește și care-i acordă drepturile și libertățile cuvenite”. Recomandă ca evreii să caute „ce e bine pentru evrei”, nu „unde e bine pentru evrei”. Recomandă acțiuni cu forțe unite pentru risipirea eticii artificiale a minciunilor și colomiilor, a corințelor despărțitoare, incitărilor la ură, discordie, ațîțirii la războaie, pentru cunoașterea reciprocă, respectarea libertății, independenței și suveranității țărilor și popoarelor.

Cartea *In lumina Torei* ne oferă și satisfacții direct *pro domo*. Precum elegierea dr-ului Petru Groza, fiul preotului ortodox român Adam Groza din Băcia, căruia i-au rămas adînc învîpărite în suflet — după cum o spunea adeoseori — înțelepele învățături ale părintelui său, care i-au arătat că diferitele credințe religioase nu sînt menite să despartă pe oameni, ci, dimpotrivă, să-i unească în promovarea a ceea ce este comun, a ceea ce alcătuiește esența tuturor: iubirea aproapelui. (p. 151).

Elegierea superlativă a profesorului și părintelui nostru sufletes, preotul și scriitorul Gala Galaction, numărîndu-l între *Drepții celorlate popoare* — „Hasidei umot haolam”. Motiva Șef rabinul că „numele lui a devenit sinonim cu iubirea de oameni și de frumos, cu generozitatea și înțelegerea între oameni, fără deosebire de neam sau credință. E ceea ce, cu un termen devenit curent, înțelegem prin noțiunea de ecumenism, pe care părintele Gala Galaction a intruchipat-o în mod atât de strălucit în această țară” (p. 169).

Sentimentele de considerație și de prietenie față de Biserica Ortodoxă Română, conducătorii, clerul și enoriașii ei (p. 237). Cunoaștem că la festivitățile sărbătorii a 20 de ani de păstorie a Șef rabinului, Eminența Sa dr. Moses Rosen s-a îmbrățișat și s-a sărutat cu Prea Fericitul Justinian Marina, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. „În ochii multor credincioși — (evrei nns) scilicet lacrimi”, a observat reporterul. (Revista Culturii Mozaic, 15 iulie 1968, p. 2).

Atitudinea decisă împotriva felului Bisericii Romano-Catolice, respectiv a Papei Pius al XII-lea, de a privi decidual, de care erau acuzați evreii, dezaprobat de Biserica Romano-Catolică însă cu unele rețențe, precum și contra manierei de colaborare ecumenică a Bisericii Romano-Catolice, care practică un ecumenism de conversiune, nu de egalitate frățească (p. 186). Este și poziția Bisericii Ortodoxe Române, care nu consimte și nu admite un ecumenism de subordonare prin uniții, pretins de Biserica Romano-Catolică, ci este pentru un ecumenism de egalitate.

Ne-am oprit numai la cîteva capitole ale cărții *In lumina Torei*. Pentru epuizarea întregului ei cuprins ar fi nevoie de o serie de articole.

Nu putem să nu remarcăm calitățile literare al stilului, excelenta limbă românească literară. Șef rabinul dr. Moses Rosen stăpînește arta limbii române vorbite și scrise. În această limbă vorbește coregionarilor, în această limbă își scrie articolele, în această limbă vorbește în împrejurări publice. (Am fost adînc și plăcut impresionat, cînd participînd la o prelegere a Șef rabinului Moses Rosen în fața cursanților de Talmud Tora, a prezentat tema în limba română și discutiile s-au purtat în românești).

Cartea mai dovedește că Șef rabinul dr. Moses Rosen cunoaște și prețuiește și literatura română. De 3 ori s-a referit la *luceașul poeziei românești* — M. Eminescu. Poliglot și cu întinsă lectură literară, citează deseori nume de scriitori români, evrei și străini.

Cititorii neevrei găsesc în cartea Șef rabinului dr. Moses Rosen și unele noutăți, ca, de exemplu, sărbătoarea Anului nou al pomilor — *Ros Hašana la-ilanot*, Dansul cu Cartea — *Simbat Tora*. Găsesc glose dintre cele mai

inspirate și mai personale. O interpretare surprinzătoare este prezentarea personajului biblic Fichol pe termele etimologice (*Fi-glas și choltot*), precum și pentru rolul ce l-a jucat, ca reprezentant și prototip al opiniei publice moderne și al forței ei.

Ca cititor neevreu avem și unele nedumeriri... Una din ele ar fi deosebirea de ortografiere și pronunțare a antroponimicelor unor personaje biblice. Șef rabinul dr. Moses Rosen scrie Noah (Noc), Moșe (Moise), Farao (Faraon), Ithak (Isac), Miha (Mihei), Esav (Isav), Irmiahu (Ieremia) și altele. Pesemne că Eminența Sa respectă ortografia ebraică. Traducătorul român Gala Galaction, deși a tradus Biblia ebraică (Biblia din 1938) a menținut ortografia etnicizată, tradițională. Și un mărunt: Dumnezeu scris abreviat-D-zeu. Deși în dreptarul ortografic în vigoare nu interzice această abreviere, Biserica Ortodoxă Română recomandă ca, din adorația supremă pentru ceea ce este și reprezintă Dumnezeu, să nu se abrevieze numele Său¹).

Într-un capitol al cărții, autorul compară cu „punct de hîrtie” publicațiile care militau pentru apropierea și prietenia între oameni și popoare. O astfel de *punte* este cartea *In lumina Torei*. Trănicea punte de hîrtie, cu cvilțul de aur ecumenist, sub curcubeul prieteniei și al păcii, cu constelația idealurilor biblice (ale Torei). Fi mulțumim pentru ea.

Ne permitem să destăinăm un amănunt inedit. Cartea s-a tipărit în excelente condiții tehnice-hîrtie bună și unitară, literă ușor lizibilă foarte puține greșeli de tipar (nici una mai gravă!) toate exemplarele legate estetic. Cunoaștem că grija și truda editării volumului le-a avut Victor Rusu, preceptul redactor Șef al „Revistei culturii mozaic”. Datorăm mulțumiri și dumisale.

In lumina Torei este o carte instructivă și binecuvîntată și pentru evrei și pentru neevrei. Merită să fie citită și cunoscută și de neevrei.

Preot GH. CUNESCU

¹ Exact din aceleași motive, tradiția mozaică evită să transcrie numele Domnului; e și aceasta o aplicare a poruncii din Decalog: „Să nu îți numești Domnulul în deșert” (NR.).

Enciclopedia iudaică

La Ierusalim a apărut ultimul volum din Enciclopedia Iudaică (în limba engleză), vastă lucrare în 16 volume cuprinzînd aspecte ale istoriei și culturii evreiești.

Lucrarea aduce contribuții utile, cu atât mai mult cu cît în acest secol în istoria evreilor au avut loc schimbări fundamentale; s-ar putea spune că a fost perioada cea mai importantă din istoria lor. Migrația, apariția în emisfera occidentală a celor mai mari centre ale Diasporii, perioada prigoanei fasciste și întemeierea statului Israel au determinat mutații hotărîtoare în structura poporului. Problemele cărora are să le facă față azi sînt altele decît cele care erau pe primul plan la începutul secolului. O lucrare enciclopedică de sinteză se impunea și nînd seama că fiecare domeniu al vieții religioase evreiești a suferit schimbări ca rezultat al marilor descoperiri, ca de pildă Geniza din Cairo și surulure de la Marea Moartă, datorită faptului că istoria biblică e acum privită dintr-un alt unghi, prin aplicarea științelor, precum și datorită noii perspective deschise asupra perioadei biblice de către descoperirile arheologice.

Apariția unei enciclopedii era cu atât mai necesară cu cît nici o altă asemenea lucrare nu a mai apărut dinaintea primului război mondial. Pioneratul l-a făcut *Jewish Encyclopaedia* apărută la începutul secolului la New York, urmată cîțiva ani mai tîrziu de *Ievreiskaia Entsiklopedia la Petersburg*.

Între cele două războaie mondiale începuse să apară în Germania o nouă Encyclopaedia Iudaică, dar venirea la putere a nazizilor a pus capăt publicării ei. Cam la începutul celui de al doilea război mondial a apărut în SUA *Universal Jewish Encyclopaedia* care avea un caracter popular și era utilă mai ales pentru lumea nord americană. În preajma anilor 50 a mat apărut în Mexico *Enciclopedia Iudaică Castellana* avînd ca bază enciclopedia universală căreia i s-a mai adăugat materiale privind colectivitatea evreiască din America de sud.

Toate aceste inițiative laudabile nu puteau însă înlocui o enciclopedie în accepția deplină a noțiunii.

Inițiativa noii enciclopedii a avut-o d. Nahum Goldman, președintele Congresului Mondial

Evreiesc, care a fost unul dintre redactorii principali ai enciclopediei germane. Era cert că limba de redactare a noii enciclopedii nu mai putea fi germana, ci engleza, limbă pe care o folosește mai mult de jumătate din evreii din lume.

Lucrările au început în anul 1966. Pentru pregătirea și tipărirea acestei lucrări a fost stabilit un termen de cinci ani. În primul an au fost stabilite 15 000 titluri, împărțite în cîteva mari capitole: Biblia; perioada celui de al doilea templu; istoria evreilor; limbile ebraică și semite; talmudul și literatura talmudică; literatura rabinică post-talmudică; jurisdicția iudaică; filozofia; literatura ebraică medievală; literatura ebraică modernă; limba și literatura idiș; religia mozaică; știința evreiască; holocaustul; evreii în lumea contemporană; evreii americani; evreii în cultura mondială.

Enciclopedia a folosit 300 de redactori și 2 500 de colaboratori din toate colțurile lumii, inclusiv savanți evrei cu prestigiu în fiecare domeniu.

Un factor care a contribuit la respectarea termenului stabilit a fost folosirea metodelor tehnologice cele mai avansate.

Munca editorială a fost condusă de profesorul Cecil Roth, un eminent erudit de prestigiu mondial. El s-a consacrat cu trup și suflet acestei mari întreprinderi culturale, pentru realizarea căreia a muncit literalmente pînă la moarte, în 1970. În anumite domenii, mai ales de interes contemporan, s-a făcut muncă de pionier. Soarta evreilor din Europa sub nazizi este redată pe larg, pentru fiecare țară din Europa existînd un capitol aparte.

Noua enciclopedie conține 8 000 ilustrații. Aceasta reflectă o modificare a interpretării tradiționale a atitudinii evreilor față de artă. În trecut exista tendința de a o considera negativă. Descoperirile din ultimul secol au modificat în mod esențial cunoștințele noastre asupra acestei teme. Ne dăm acum seama că de-a lungul istoriei evreilor a existat întotdeauna o puternică tradiție artistică. Aceasta rezultă din descoperirile făcute ca rezultat al să-

...ȘI ERA MIEZUL NOPTII

de Joachim Prinz

Astoria acestei impresionante evocări este o personalitate proeminentă a vieții evreiești internaționale. Unul din păstori spirituali de prestigiu ai evreilor americani, deținând o funcție de conducere în Congresul Mondial Evreiesc, rabi Joachim Prinz și-a început sacerdoțiul în Germania, în împrejurările tragice ale ascensiunii naziste. Devotat obștei și misiunii sale preoțeste, a căutat să trezească și să mențină vie în conștiința coreligionarilor slăbărea credinței, a demnității, a speranței.

Salvat în ultima clipă din infernul nazist, rabi Joachim Prinz este așadar un martor ocular a cărui depoziție prezintă cel mai viu interes pentru marea publică ca și pentru istoricul de azi și pentru cel de mâine.

Anul 1933 a fost începutul erei naziste. Marea masă a evreilor germani nu era pregătită pentru așa ceva, dar puțini dintre ei erau. Aceștia au prevăzut înfrățirea situației evreilor. De la asasinarea lui Walter Rathenau, în 1922, pentru acești nu exista nici o îndoaială că Germania evoluează spre un regim totalitar antisemit. Când Hitler a început să „trezească” — așa cum afirma — poporul german la conștiința superiorității sale rasiale, acei puțini nu s-au îndoit că mai devreme sau mai târziu, acesta va prelua conducerea statului. Pentru marea majoritate a evreilor germani, Hitler reprezenta un episod neplăcut, care trebuia acceptat, dar care fără îndoială urma să sfârșească în curând.

Reacția mea personală față de evenimentele, în măsura în care era legată de amvon și de activitatea mea la sinagogă, izvoră din concepția mea despre funcțiile rabinice specifice în sinagogă și despre predică. La început, am înțeles foarte mulți oameni, din generația mai vârstnică, care erau împotriva concepțiilor mele. Nu am considerat niciodată că predică trebuie să servească doar ca mijloc de elevație spirituală trecătoare a ascultătorilor. Ea a fost dintotdeauna pentru mine un mijloc de educație, și nu numai religioasă. Aveam 23 de ani când am devenit rabin la Berlin și trebuia să-mi urmez calea mea, care era deosebit de aceea a colegilor mei. Am refuzat să despărț adăusimul de realitatea poporului. Felul meu de a privi lucrurile a fost pus în mod dramatic la încercare la slujba de vineri seară, din ajunul lui 1 aprilie 1933, ziua boicotului împotriva evreilor. În cursul acestei slujbe mi-am dat cu claritate seama ce trebuie să facem pentru evrei și cu ei. Primul și cel mai important fenomen a fost că în seara aceea, sinagoga a trebuit să fie închisă cu o oră înainte de începerea slujbei religioase, deoarece nu mai rămăsesse nici un singur loc liber. Aceeași a fost situația și în cursul celor patru ani cât am oficiat sub regimul hitlerist. Într-un articol publicat în anul 1935, în *Jüdische Rundschau*, am formulat experiența anilor precedenți și am spus că singurul loc din Germania care nu este ghetou, este sinagoga. Orice alt loc reprezenta ghetoul, adică persecuții: străzile, parcurile, teatrele, școlile, locurile de muncă. Sinagoga, însă, era un loc sigur, sau cel puțin evreii se simțeau în siguranță acolo. Sentimentul de a fi împreună cu alți evrei era copleșitor. El era resimțit de toate categoriile de evrei, printre care evrei convertiți și mii de evrei asimilați, care nu mai văzuseră până acum interiorul unei sinagogi.

La slujba din acea vineri seară, toate locurile erau ocupate. Mulți stăteau pe intervalul dintre bănci sau pe treptele care duceau la altar. În seara aceea am văzut artiști celebri, evrei, scriitori celebri și alte personalități proeminente care veniseră pentru prima oară să se roage împreună cu evreii. Momentul cel mai emoționant a fost atunci când cu toții ne-am sculat să recităm rugăciunea *Șema* împreună. Corul și orga au fost acoperite. Organistul era atât de copleșit încât n-a putut continua să cânte. În acel moment, orga și alte atracții ale sinagogii s-au dovedit artificiale și de prisos. Ele păreau nepotrivite noii atmosfere de pericol născut. Atunci am vorbit credincioșilor.

În afara sinagogii, în gheto, la radio, în cuvântările conducătorilor, oriunde evreii ascultau, în propaganda vizuală a regimului nazist, în caricaturile ziarelor antisemite, evreul era descris ca un neom — urât, imoral, fricos, nefolositor și inferior. Trebuia să le spun de la amvon la fiecare cuvântare că a fi evreu înseamnă a fi frumos, nobil. Citeodată exageram. Dar era exagerare intenționată. Le vorbeam despre figura evreiască, de evreu ca fiind o ființă umană; vorbeam despre contribuția evreilor la civi-

lizație și că de fapt lumea nu ar fi putut exista fără noi și că celelalte religii ne datoresc mult. Toate acestea erau spuse cu intenția nu numai de a respinge afirmațiile naziste, ci și de a le înlocui cu un sentiment de superioritate morală, culturală, religioasă și umană.

Predica a început printr-o încercare de terapie colectivă. Am pronunțat unele formulări ciudate. Am vorbit despre ciocan, și nicovală, și că funcția ciocanului trebuia respinsă și detestată. E dureros să fii nicovală, dar din punct de vedere moral, era de preferat. Am vorbit despre „mila pentru cel ce ne persecută” și cit de superior este poporul care este supus persecuției, cită mindrie se află în suferință, deoarece credem că pină la urmă ciocanele și persecuțiile vor dispărea iar noi vom continua să existăm. Nu era întotdeauna ușor să spui asemenea lucruri, deoarece mulți dintre coreligionarii noștri mureau. Oamenii erau uciși de către naștiți chiar și în orașe, iar eu oficial multe asemenea înmormintări.

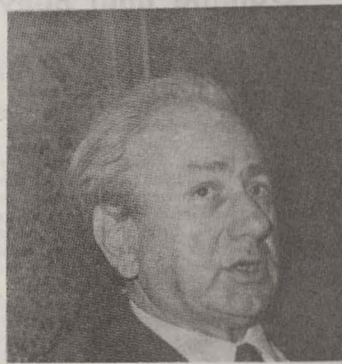
Era foarte important pentru mine să demonstrez că nu mi-era teamă de nimic. E greu de imaginat acum cât de important era pentru credincioșii care ședeau pe băncile sinagogii să asculte pe cineva care se exprima liber și adesea deschis împotriva regimului nazist, în ciuda faptului că doi oameni ai Gestapo-ului ședeau întotdeauna în primul rând. Imi amintesc de o predică pe care am ținut-o împotriva ziarului *Der Stürmer*, ziarul cel mai violent antisemit, al cărui editor, Streicher, a fost spânzurat după procesul de la Nürnberg. Am adus un exemplar de ziar pe amvon. L-am deschis la o pagină care conținea caricatură, pline de răutate, ale evreilor și am spus: „Oare așa arătam noi în realitate? Priviți-vă singuri și priviți-vă unii pe alții. Asta este chipul adevărat al evreului? E de mirare că cei doi agenți ai Gestapo-ului nu m-au arestat după serviciul religios. În schimb mi-au interzis să țin predică timp de o lună. Trebuia atunci să găsească ceva în locul predicii. În cartea mea de rugăciune am găsit ceea ce căutam și în loc de predică, în prezența agenților Gestapo-ului și a celor mai credincioși enoriași, am citit următoarea rugăciune:

Doamnă, îndepărtează răul de limba mea
Și înșelătoria de buzele mele
Să tacă sufletul meu în fața defăimătorilor
Umil ca țărîna față de toți să fiu,
Cu Tora Ta deschide-mi inima
Ca să-ți pot urma poruncile,
Și toți care se ridică împotriva mea cu răutate
Să eșueze în planurile lor.
Fă asta pentru gloria numelui Tău,
Fă asta pentru Tora Ta,
Răspunde rugăciunii mele
Fă asta pentru sfințenia Ta,
Și mintuiește-mă prin forța Ta.

După rugăciune, cei doi agenți au venit la mine și mi-au spus că rugăciunea era mai periculoasă decât predică. Pe neașteptate, vechile rugăciuni și versete au căpătat o viață nouă. Și când am citit pasajul din rugăciune: „Și toți care se ridică împotriva mea cu răutate, să eșueze în planurile lor”, nu făceam decât să țin o predică antinazistă, ceea ce toată lumea înțelegea.

În zilele acelea citeam cărțile de rugăciuni în lumina experienței noastre zilnice și imediat am început să înțelegem de ce reacționam atât de prompt. Multe dintre rugăciuni fuseseră scrise în contextul medieval al persecuțiilor și chiar și psalmii vorbe de despre „masa pregătită în prezența dușmanilor mei”. Multe din legende biblice au început să capete un înțeles nou, inedit. David și Goliat a devenit un izvor de speranță. Dacă David a putut să-l ucidă pe uriaș și noi vom putea, pină la urmă, să triumfăm asupra uriașului care se autointitula supraom, de rasă superioară.

Sărbătorile evreiești, de asemenea, au căpătat o nouă importanță și erau obiectul unor noi interpretări. Ele deveniseră o parte a contextului de pericol, teamă, moarte și speranță în care trăiam. Era în preajma Pesah-ului care era acum marea zi a speranței de a ne elibera de propriul nostru faraon. Bielele care loviseră cîndva trupurile noastre. Sclavia nu mai era o noțiune abstractă, străină secolului XX. Puteam să ne identificăm cu sclavii deoarece și noi eram cetățeni de categoria a treia, sclavi. Oamenii care fuseseră luați de la casele lor și pe care nu-i mai vedeam, dar a căror soartă o cunoșteam, ilustrau Hagada în culori mult mai grăitoare decât toate ilustrațiile grafice pe care le văzusem vreodată. Chemarea Pesah-ului „De la sclavie la libertate” devenise cîntecul vieții noastre. Dacă sclavii din Mițram au fost eli-

berați, vom fi și noi. Toate cîntările de la masa de seder au fost intonate cu o nouă intensitate și cu o fervoare religioasă. Când am ajuns cu lectura Hagadei la versetul „În fiecare generație, datorită credincioșului este să se considere că și cum el însuși ar fi ieșit din robia faraonică” și că „nu numai strămoșii noștri au fost eliberați de către Dumnezeu din sclavie”, identificarea era toată. Nu erau amintiri istorice. Eu era deloc istoric. Era realitatea de fiecare zi și speranța fiecărui om. Ne spuneam că într-o zi vom fi liberi. Dar cea mai completă identificare s-a produs cînd am citit: „Nu numai un singur tiran s-a ridicat împotriva noastră, ci în fiecare generație am fost persecutați și s-a urmat distrugerea noastră, dar Dumnezeu ne-a salvat”.

Numerose sedere publice ce fuseseră organizate de comunitatea evreiască din Berlin au cunoscut o participare ce a depășit toate așteptările. Sute de oameni stăteau în picioare. Oamenii erau dorinți să capete cit mai multe cunoștințe despre învățătura noastră, deoarece simțeau nevoia să se identifice cu obstea evreiască. Sărbătoarea de Pesah era una din căile de identificare, una foarte frumoasă. Vechile cîntece nu mai păreau vechi. Pentru mulți dintre ai noștri erau chiar foarte noi. Textele nu trebuiau schimbate. Vechile texte erau bune. Încă odată ele își dovedeau pereniția.

Purimul fusese și el o sărbătoare semnificativă. Oamenii veniseră cu mile la sinagogă să asculte povestea lui Iaman și a Esteri. Ea devenise povestea propriei noastre vieți. Era clar ca lumina zilei că Haman însemna Hitler. Meghila, citită în ebraică și apoi tradusă, căpătă deodată un înțeles nou. Era de asemenea povestea vieții noastre. Complotul lui Haman semăna în mod ciudat cu complotul lui Hitler pentru exterminarea poporului evreu. Mulți mă întrebau dacă nu cumva Hitler căsese cîndva povestea lui Haman. Amîndoi urmăreau același lucru. Apoi venea momentul de cotitură. Haman era demascat și expus disprețului și morții. Niciodată nu mi-a fost dat să aud asemenea aplauze într-o sinagogă ca atunci cînd se citea numele celor zece fii ai lui Haman și descrierea pedepsirii lor. De fiecare dată cînd se rostia numele Haman, oamenii auzeau Hitler și zgomotul te asurzea. Micile instrumente de făcut zgomot, care se foloseau de Purim, au devenit cu totul altceva decît niște jucării. Ele deveniseră un mijloc de a ne exprima opoziția, cu toată situația disperată. Afară, pe stradă sau acasă, nimeni nu putea să vorbească împotriva lui Hitler, dar aici, în sinagogă îl puteam condamna fără limită.

Dar apogeeul fusese atins de Hanuca. Înainte, evreii din Germania adaptaseră sărbătoarea de Hanuca Crăciunului. Pomul de Crăciun apărea în multe case evreiești. Acum, el fusese înlocuit de către *menora*. Înainte semăna cu o serbare de Crăciun. Dar acum, sub Hitler, ceea ce interesa era originea ei. Lupta unei familii de evrei, Macabeii, împotriva unor dușmani înfrînt superiori ca număr. Evreii nu sînt fricoși, ne spuneam. Iați povestea Macabeilor; ea e o dovadă a curajului și rezistenței evreilor și mai presus de toate, a capacității lor de a învinge. N-are importanță că Germania e te atît de puternică. N-are importanță uniformele SS și ale armatei germane. Nu supraapreciați forța armelor, căci nu scrie în Haftara de Hanuca: „Nu prin forță și nu prin putere”. În felul acesta, sărbătoarea formală care plăcea copiilor și îi învăța să nu invidieze pe vecinii lor neevrei, și-a recăpătat sensul ei original. Cînd puneam *menora* pe pervazul ferestrei, potrivit tradiției evreiești, proclamam sus și tare și vizibil că această casă e locuită de evrei și eram mîndri de asta.

Mai important decît orice era setea de cunoștințe evreiești. Comunitatea evreiască din Germania era extrem de redusă, reprezentînd mai puțin de 10% din totalul populației. Dar rădăcinile ei datau din evul mediu și mulți din generația noastră trăiau în același loc unde, în secolele al XV-lea și al XVI-lea trăiseră strămoșii lor. Mulți uitaseră, însă, acest lucru. Trecură doar atîtea generații de la eman-

cipare. Unii se convertiseră. Căsătoriile mixte erau numeroase. Acum venise Hitler. Acei care nu mai doreau să fie evrei nu mai aveau de ales. Din punct de vedere oficial erau evrei și erau tratați ca atare. Chiar dacă ar fi putut să scape, simțul lor de mîndrie și de decență îi îndemna să se identifice cu soarta evreilor. În acele zile l-am vizitat pe conducătorul băncii Mendelssohn, cea mai mare bancă particulară din țară. Franz Mendelssohn era președintele bisericii evanghelice din Germania. Era un dependent direct al lui Moses Mendelssohn, filozoful. Convertirea familiei avusese loc la începutul secolului al XIX-lea. Felix Mendelssohn Bartholdy a fost primul Mendelssohn convertit celebru. Chiar și conform legii lui Hitler — care prevedea că e ocuit evreu acela ai căru înaintași s-au convertit cu trei generații mai înainte — Mendelssohn nu era evreu. El fusese înobilat de către împărat. Familia sa fusese parte din nobilimea germană. L-am vizitat, cerîndu-i să facă o donație. El m-a primit în frumousul său birou dintr-o clădire din secolul al XVIII-lea și m-a dus apoi într-o încăpădere specială, ce fusese aranjată ca muzeu. Aici se afla o colecție de busturi și gravuri, legate de viața lui Moses Mendelssohn-evreul. L-am privit împreună, apoi mi-a spus: „Am demisionat din postul de președinte al Bisericii evanghelice. Nu pot să mă întorc la u-daisin. Sînt creștin. Dar trebuie să mă întorc la poporul meu”.

Ar fi interesant să se organizeze o expoziție cu cărțile tipărite de către editori evrei în timpul regimului hitlerist. În sumari am scris cinci cărți sub regimul lui Hitler, fiecare dintre ele a fost tipărită în zece de mii de exemplare. Evreii erau dorinți să învețe. Acum nu citeau cărți evreiești, ci le devorau. Am fost invitat să un un curs de istorie evreiască. Comunitatea evreiască a anunțat că ea interesează se pot înscrie. Au fost 7000 înscriși. Nu existau săli destul de mari ca să le ținem. Am închiriat una în partea de nord a Berlinului, cu o capacitate de 3500 locuri și timp de mai multe luni, am ținut prelegeri bisăptămînale. De fiecare 3500 de persoane — tineri, bătrîni, convertiți, asimilați, pioși — veneau să învețe. Mai existau în afara de acestea și alte cursuri și conferințe.

Am ținut multe predică în care am insistat ca evreii să părăsească țara. Predicăm o emigrație totală. Aceasta m-a făcut să intru în conflict cu comunitatea evreiască, dornică să se mențină și obsedată de ideea că epoca lui Hitler, așa rea cum era, va lua sfîrșit iar comunitatea evreiască din Germania va continua să existe. Nu împărțeam asemenea păreri și ori de cîte ori aveam ocazia îi încurajam pe evrei să plece. Pentru comunitatea evreiască aceasta însemna o amintire a existenței ei.

Într-o vineri seară, într-o sinagogă arhitecturală, cînd situația devenise deosebit de periculoasă și cînd mi-am dat seama că în cîteva zile evreii ar putea fi deportați cu mile, m-am dus la amvon și în loc de predică am spus auditorului următoarea povestire pe care o citisem într-o carte a lui Alfred Polgar. „Odată, scrie el, m-am hotărît să vizitez orașul în care m-am născut. Era un oraș vechi, cu case medievale care se mai păstrau, cu un turn al cărui ceas anunța fiecare oră. Cînd am sosit, prima vizită am făcut-o la turn, parte dintr-un castel care arse în secolul al XII-lea. Nu se auzeau bătăile cealului. Am privit ceasornicul și am văzut că arătătoarele nu se mișcau. Ceasornicul stătuse. Se oprise la ora cinci. M-am întors acasă trist, gîndindu-mă la ceasornicul mort. Dar tot gîndindu-mă am ajuns la altă concluzie. Un ceas nu moare niciodată: acum arată ora cinci, dar, de două ori pe zi este într-adevăr ora cinci. Care e morala povestirii? Ceasornicele nu pot muri. Depinde de noi să primim ceasornicul la momentul potrivit”.

Am spus enoriașilor mei: „Unii oameni cred că timpul stă pe loc. Mulți dintre voi nu știu într-adevăr cît e ceasul acum. Mulți dintre voi trăiesc ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Dar eu vă spun că e miezul nopții. Depinde de voi să înțelegeți acest lucru; priviți ceasul și veți înțelege. La miezul nopții oamenii trebuie să-și facă bagajul și să plece pentru că alfel s-ar putea întîmpla să nu mai aibă posibilitatea să privească din nou la ceas”.

A fost ghinionul meu că printre mile de ascultători se afla și președintele Comunității evreiești din Berlin care și-a exprimat în mod violent dezacordul față de cele spuse de mine. El ținea foarte mult ca comunitatea evreia să rămînă și după serviciul religios veni la mine și îmi spuse supărat: „Turnul cu ceas se află aici în această țară. Și dacă mă uit bine, văd că nu e deloc miezul nopții. Miine va fi o zi nouă și într-o zi ceasul va anunța din nou orele cu bătăile sale și noi vom fi liberi”.

A doua zi m-am dus la el acasă. Era un om bogat, foarte respectat. Locuia într-o vilă frumoasă, aproape de locuința mea. Cînd am intrat în salon am remarcat că celebra sa colecție de tablouri impresioniste fusese strînsă de pe pereți. M-am interesat de tablouri. Mi-a răspuns că le-a trimis fiului său, în Belgia, deoarece aici nu se mai aflau în siguranță. L-am privit năucit și i-am spus: „Desigur, să salvezi tablourile este important, să salvezi evrei nu...”. De atunci nu l-am mai văzut niciodată. Trebuia să spun, spre cinstea lui, că a fost victima propriilor sale convingeri: a murit la Teresin-

Oameni, într-o vreme a neomeniei

Soții Appan din Oradea

KALMAN APPAN

de muncă obligatorie. Lucrau atâția acolo, la comandament; iar evreei se interesau când e de serviciu „omul cu pantalonii din piele de capră” (cei mai mulți nici nu-i știa numele) și numai atunci veneau pe acolo. Și „omul” le făcea multe înlesniri: de pildă ștampila foaia de drum cu mențiunea „întrerupere accidentală pe calea ferată” și atunci evreei puteau lipsi mai multe zile de la extenuanta, chinuitoarea nuncă forțată.

Dar isprava cea mai de seamă a lui Kalman Appan a fost „odiseea celor treizeci și șapte”.

Cind au fost numiți responsabili oficiali ai întreprinderilor și proprietăților evreiești din oraș, Kalman Appan a primit ordin să preia răspunderea fabricii de săpun „Lohanna”. Fabrica era cuprinsă în perimetrul ce se fixase ghetoului, dar Appan a reușit să obțină ca granița ghetoului să fie mutată „pentru ca fabrica să poată funcționa normal”. Și cînd fabrica a ieșit din teritoriul ghetoului, a ieșit împreună cu treizeci și șapte de evrei (cîteva familii) pe care Appan îi ascunsese în podul fabricii: Familia Zoltan Rothbart (soț, soție, doi copii), familia Jacob Schreiber (soț, soție, nouă copii), familia Samuel Gutman, rabinul Weiss cu familia, băiatul rabinului Fuchs etc.

Timp de trei luni i-a ținut acolo, îndărătul unui perete construit anume, la marginea uscătoriei de săpun. Soția lui Kalman Appan, Maria, s-a ocupat cu alimentarea celor treizeci și șapte.

Își amintește cum a adus prima dată. Deși erau flămînzi, doar cîteva au acceptat nîncarea: nu era cușer! De-a-tunci, Maria Appan a început să aducă alimente „inofensive”: unt, brînzeturii, legume, fructe. În căruțele care aduceau în fabrică materiile prime, era dosită piinea necesară.

Au fost cîteva denunțuri, au fost cîteva cercetări, dar s-a nimerit că fiul lui Kalman Appan era ofițer de jandarmi și au ajuns la el denunțurile...

Timp de trei luni de zile au stat ascunși cei treizeci și șapte și în aceeași perioadă a avut loc deportarea de către hoștiștii a evreilor din Oradea: cei din pod n-au fost deportați.

Dar primejdia era acum și mai mare pentru cei ascunși: s-a hotărît plecarea lor. N-a fost ușor. S-au ivit fel de fel de probleme. De pildă, soția și fiuțu lui Roth aveau părul roșcat: ar fi fost luate la ochi imediat ce i-ar fi zărit cine nu trebuie. Maria Appan a adus cele necesare și le-a vopsit părul acolo, în pod. Nicolae Borodan, supraveghetor la casa lui Goldring, a făcut rost de un camion și i-a trecut pe toți peste graniță.

Dar Kalman Appan era răspunzător și pentru altă fabrică: cea de esență, din strada Saguna: și acolo a ascuns cîteva evrei, printre care Ludovic (Luis) și Eugen Feldmesser. La alimentarea acestora, Maria Appan a fost ajutată de o funcționară din fabrică, Szabo Maria azi tot în Oradea.

Puțină vreme înainte de eliberarea orașului de către trupele române Kalman Appan a fost denunțat pentru acțiunile sale: autoritățile hortiste au emis un mandat de arestare. Fiul său, ofițerul de jandarmi, i-a transportat pe soții Appan la Budapesta, ca să li se piardă urma.

La Budapesta, au deschis un nou adăpost pentru evrei. Au venit la ei Sander Goldring cu soția: (Se cunoșteau din Oradea) i-au închis într-o cameră și i-au hrănit, pînă la eliberare. Goldring a putut chiar să-și caute de treburi prin oraș: băiatul Appan-ilor, ofițerul, i-a împrumutat haine de ale sale, de jandarm. Au aflat și alți evrei orădeni de noul adăpost: a venit acolo și familia Friedler (trei persoane) Puteau să-i lase afară? Nu i-au lăsat!

Ce simple par toate astea, povestite astăzi! Dar cît de extraordinare, cînd știm că din cei 30 000 evrei cîți trăiau la Oradea înaintea ultimului război au mai rămas 1 200. Douăzeci și șapte de mii au pierit la Auschwitz.

Soții Appan au salvat și ei cîtei au putut. Dacă mulți ar fi făcut la fel...

MARIUS MIRCU

Un eseu despre profetism

La Ierusalim a apărut lucrarea Vocea profetismului cu subtitlul „Logica ebraică auditivă”, o adevărată enciclopedie a gândirii iudaice.

Autorul acestei cărți, rabi David Cohen este un eminent discipol al marelui rabin Kook. Se știe că școala lui rav Kook, tradiționalist, filozofică și cabalistă tot odată, reprezintă una din principalele tendințe ale gândirii religioase mozaice contemporane.

Autorul ridică de la bun început problema esențială învătării noastre a profetismului, adică a inspirației divine. După ce a definit-o ca o înțelegere spirituală launtrică, el trece succesiv, în revistă modul în care filozofia greacă și filozofia modernă privesc această înțelegere. El analizează apoi filozofia evreiască, alexandriană, a evului mediu și cea recentă, și arată afinitățile dintre ele și gândirea greacă: „Căci Iațet va locui în corturile lui Sem”. Autorul evită orice polemică, străduindu-se să scoată în lumină partea de adevăr a fiecărui sistem. Descrierea marilor concepții filozofice umane este prezentă în spirală, astfel ca cititorul să poată înainta din treaptă în treaptă pînă la înțelegerea vieții mozaice fără demonstrații prea lungi sau complicate digresiuni.

Partea a doua se ocupă de Cabala. Și aici, de asemenea, ordinea de prezentare a lucrărilor principale are drept scop organizarea desfășurării unei adevărate inițieri. Autorul evocă noțiunile de Maase Beresit și Maase Merkava — faptul creației și faptul carului ceresc (vizuina profetului Iezechiel) — așa cum apar în Talmud și în vechile cărți ale Cabalei ca Sefer Ietirah, Eefer Maareket, Haelor sau în operele lui Abulafia și a lui Iosef Chikaitia, precum și în Zohar, în operele lui Maharal și în Cabala din Safed, în răspunsurile lui Iosef Caro, de înțeleptului Cordovero și ale lui Isaac Luria.

După prezentarea elementelor fundamentale ale scrierilor lui Luria și ale adepților săi, autorul acordă o atenție deosebită comentariilor lui rabi Moșe Haim Luzzato.

Părerile lui rabi David Cohen este că înțelepciunea clasică greacă se sprijină pe viziunea frumuseții, în timp ce aceea ebraică se bazează pe respectul cuvîntului divin. În sprijinul tezei sale, autorul invocă versetul biblic: Și întregul popor a văzut vocile. Zoharul atribuie un înțeles alegoric acestui verset, deoarece imaginea divină este o voce interioară, care nu este vizibilă. Kol V-Or, vocea și lumina sînt numele celor doi îngeri ai gândirii. Rabi David Cohen consideră că profetii și misticii ebraici aud în forul lor interior cuvîntul divin, care este legea universului.

Zoharul vorbește despre existența unor legături între profetism și cele cinci simțuri: există un profetism prin intermediul ochilor, un profetism prin intermediul urechilor, un profetism prin miros și altul prin pipăit. Deși Zoharul nu indică existența unei ierarhii între simțuri, totuși rabi David Cohen pare să acorde o importanță deosebită auzului, căci dacă concepțiile apărute din observații exterioare sînt în mod necesar limitate, logica interioară, auditivă, care se relevă profetilor, poate emana direct din înfînt. Cunoașterea noțiunilor corespunde descoperirii esenței ființelor și lucrurilor, de aceea iudaismul acordă atîta importanță versetului „Ascultă Israele”, care proclamă unitatea divină și în acest caz accentul e pus pe auz „Ascultă!”

Secretul fundamental al înțelepciunii criptice, spune autorul, este principiul dezvoltării și ascensiunii treptate a lumii. Rabi Moșe Haim Luzzato aspiră la elevarea poporului lui Israel și a lumii întregi. Înviățătura sa și-a pus amprenta pe mișcarea hasidică, pe mișcarea Musar a lui rabi Israel Lipkin și pe întreaga mișcare raționalistă a Hascabei. Această învătătură este departe a fi epuizat resursele, avînd încă mari posibilități de a contribui la dezvoltarea gândirii noastre tradiționale.

În sprijinul acestui punct de vedere, autorul îl citează pe rav Kook al cărui discipol este: Va apare lumina lui Mesia, o lumină, nouă o comoră de vieți noi, de suflete noi, pline de strălucirea superioară a înțeleptului și a forței care vine de sus. Să mergem spre sursele profetismului! Din spiritul lui Mesia se revarsă spre noi forțe noi. Să cercăm această viață nouă, reînnoirea zilelor de altădată.

Plasînd întreaga tradiție isoterică în sfera Iohanenben Zakai evocă personalitatea unui profet care la renașterea profetismului se ajunge prin studiul Cabalei.

Profetismul a fost incredîntat înțeleptilor altorului spune Talmudul, și descrierea pe care o face aceluși remarcabil înțelept care a fost rabi Iohanenben Zakai evocă personalitatea unui profet. Această descriere nu se deosebește prea mult de aceea pe care rabinul Haim Vital a făcut-o maestrului său, rabi Isaac Luria, la care înaltele cunoștințe doctrinale mozaice se împleteau cu arta de a interpreta limbajul și semnele naturii, de a discuta cu sufletele și indica oamenilor calea destinelor lor. Asemănătoare sînt măturările privind activitatea spirituală a lui Baal Șem Tov, a discipolilor săi și a urmașilor lor printre hasidimi.

ENCICLOPEDIA IUDAICĂ

(Urmare din pag. V-a).

păturilor arheologice din Israel; din decorațiile bogate din unele vechi sinagogi, din dragostea și grija cu care sînt împodobite obiectele rituale (ornamente ale Tore, sulurile Esterei; documente de căsătorie etc), din bogata tradiție medievală a ornamentării manuscriselor. Toate acestea se bucură de o descriere amănunțită și sînt însoțite de ilustrații.

O realizare deosebită este volumul-tablă de materii. El conține 250 000 titluri, fiind cheia întregii enciclopedii.

Apariția acestei lucrări nu înseamnă sfîrșitul unei activități, ci începutul ei. Se proiectează ca, începînd din 1973, în fiecare an să apară o Enciclopedie iudaică cu date la zi. Aceasta va permite cititorilor să fie la curent cu tot ceea ce e nou în viața evreiască și în toate ramurile de cercetări. În plus, marelui volum de cunoștințe acumulat de redacția enciclopediei împreună cu marelui fond de fotografii pe care îl deține va constitui o bază pentru alte lucrări.

SOȚII APPAN, ÎMPREUNĂ CU FIUL ȘI NORA LOR.

Fotografie recentă

EXPOZIȚIA CÎNTAREA
CÎNTĂRIILOR

Pictorul parizian Benn a realizat un ciclu de picturi inspirate de „Cîntarea cîntărilor”. Artistul a redat cu o remarcabilă sensibilitate personajele și peisajele descrise în această carte sfîntă.

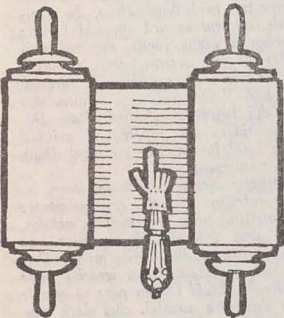
Recent în Israel a fost organizată o expoziție cu aceste picturi.

MICROFILME CU VECHI
MANUSCRISE

Fondul de microfilme al Bibliotecii naționale din Ottawa s-a îmbogățit de curînd cu 20 000 microfilme ale unor vechi manuscrise ebraice, lucrări carate, comentarii biblice, documente istorice și științifice, dintre care unele vechi de peste o mie de ani. Documentele originale se află la Biblioteca municipală din Leningrad.

SINAGOGILE DIN
DRESDA ȘI ERFURT

După război au fost reconstruite în RDG sinagogile din Dresda și Erfurt. A fost de asemenea deschisă o casă de rugăciune la Karl-Marx-Stadt.

ISTORIA UNEI COMUNITĂȚI
DIN IUGOSLAVIA

Sub patronul Muzeului istoric evreiesc din Belgrad a apărut de curînd un volum de 400 pagini, cuprinzînd eseuri și studii privind istoria evreilor din orașul Dubrovnik (Ragusa).

OBȘTEA DIN AUSTRALIA

În Australia trăiesc 70 000 de evrei, dintre care majoritatea în orașele Sydney și Melbourne. Din inițiativa acestei comunități a luat ființă Federația comunităților evreiești din sudul Asiei și orientul îndepărtat. În țară apar trei ziare evreiești.

SUCESUL LUI
TEVIE-LĂPTARUL

Muzicalul „Violonistul pe acoperiș, inspirat după povestirea „Tevie lăptarul” de Șalom Alehem se joacă de mult timp, cu mare succes în săli arhipele din mai multe capitale ale lumii.

În Japonia, rolul lui Tevie a fost interpretat de actorul japonez Hisaya Morishige.

ȘTIRI

ידיעות

PREMIILE LITERARE

Premiul anual „U.S. Jewish Book Council” a fost acordat anul acesta rabinului Mordechai N. Kaplan, de 90 de ani, din New-York, pentru studiul său intitulat „Religie și naționalitate”, cît și pentru întreaga sa operă literară.

Premiul pentru poezie a fost acordat scriitoarei Ruth Finer Mintz pentru volumul: „Călător prin timp”, iar rabi Ephraim Oshry a fost premiat pentru cartea sa despre holocaust.

BIOGRAFIA FIGURILOR
BIBLICE

În editura Weidenfeld & Nicolson din Londra a apărut lucrarea lui Joan Comay „Who's who in the Old Testament”, care cuprinde biografia fiecărui figuri ce apare în Biblie și în scrierile apocrife.

STUDIUL LIMBII EBRAICE

La facultatea de litere din Dijon s-a organizat pentru prima oară un curs de limba ebraică, frecventat de studenți evrei și neevrei. Cursul va dura întregul an universitar și va fi omologat, cînd la obținerea licenței în litere.

DEOESUL UNEI PERSONALITĂȚI
RABINICE

La Buenos Aires a încetat din viață dr. Guillermo Schlesinger, șef rabinul evreilor din Argentina, cea mai veche comunitate din America de sud.

Rabinul Schlesinger a participat activ la viața religioasă și intelectuală a evreilor din Buenos Aires. Defunctul s-a afirmat în domeniul ecumenismului, fiind timp de zece ani președintele asociației de prietenie evreo-creștină.

MONEDĂ RARĂ

Într-o colecție particulară din Washington s-a găsit o monedă de un șfert de șekel, emisă în timpul războiului împotriva romanilor din anii 66-70. Această monedă, singura care s-a mai păstrat din toată emisiunea, a fost achiziționată de muzeul din Ierusalim și se află acum în centrul atenției vizitatorilor.

O NOUĂ SINAGOGĂ

La Londra a fost inaugurată o sinagogă recent construită, denumită Mill Hill Synagogue. La serviciul religios și ceremonia de predare a cheii a participat șef rabinul Angliei, dr. Immanuel Jakobovits.

RESTAURAREA UNUI
CIMITIR

Comunitatea evreiască din Dublin a luat asupra ei restaurarea micului cimitir din Cork. Acest cimitir a fost înființat acum 70 de ani. Ultima înmormintare a fost a unei fete care a trăit la Limerick, după ce fusese salvată din lagărul de concentrare de la Belsen.

O CARTE DESPRE
MAUTHAUSEN

În editura Methuen din Londra a apărut cartea Evelynnei Le Chêne: „Mauthausen. povestea unui lagăr al morții”. În cartea sa despre Auschwitz, Kazimir Smolen scrie despre Mauthausen următoarele: „...altă formă de pedepsire a prizonierilor era trimiterea lor în alte lagăre, de pildă la carierele de piatră de la Mauthausen”. În ce privește procentul morții, Mauthausen era al doilea după Auschwitz, dar în ce privește barbaria metodelor deucidere, șefev Evelyn Le Chêne, era primul.

UN NOU ȘEF RABIN LA
MILANO

În cadrul unei ceremonii festive, desfășurate în templul din Milano, a avut loc instalarea noului șef rabin, prof. Elia Kopciowski.

REÎNVIEREA UNUI SPORT
ANTIC

Sportul biblic al tragerii cu arcul, cultivat de tînărul David și de prietenul său Ionatan cunoaște acum o reînviere în Israel. În anul 1970 a luat ființă Asociația arcașilor, la care au aderat o seamă de atleți și sportivi.

JURNAL DIN TIMPUL
PRIGOANEI FASCISTE

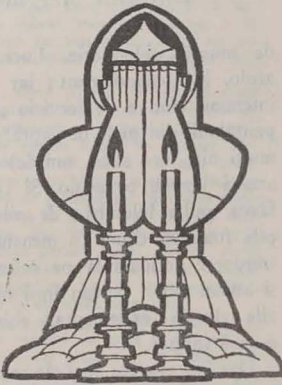
În editura Carl Schünemann-Bremen a apărut cartea lui Alfred Kantorowics: „Exil în Franța”. Este un jurnal al anilor de exil și prigoană pe care autorul le-a petrecut în Franța, împreună cu Lion Feuchtwanger, Heinrich Mann, Alfred

Kerr, Ludwig Marcuse și alții. Cartea cuprinde o mulțime de informații interesante, care pot servi ca sursă pentru o istorie a acelor ani.

CĂRȚI NOI

În editura Masada a apărut de curînd cartea lui Eliezer Shabid „Sentiment și speculație”, dedicată gândirii iudaice din evul mediu. Temele principale ale cărții sînt: — „Filozofia lui Hasdai Crescas”, „Arta dialogului în cartea Hakuzari a lui Iehuda Halevy”, „Facultatea de a înțelege noțiunea de Dumnezeu” etc.

În colecția *Guenezim* a asociației scriitorilor din Israel, a apărut un volum privind istoria literaturii ebraice din ultimele secole. Volumul e redactat de scriitorii Baruch Karu și A. M. Haberman și conține scrisori ale unor scriitori ca Eliezer Ben Jehuda, Ben Zion, I. D. Berkovitz, Hillel Zeitlin și ale istoricului Simon Dubnov.

CÎNTAREA LUI MOȘE

Iehuda Goldin a publicat o traducere în engleză a cărții *Shirta*, cea de a treia parte din Mechilta. Este un midraš despre cîntarea lui Moșe, așa cum e relatată în capitolul 15 din Exodus.

În prefață, Goldin vorbește despre originea poemului biblic.

Volumul, avînd subtitlul „Comentariul unui comentariu” a apărut în editura Yale University Press.

LUMINI LA MASADA

Ultima seară de Hanuca a fost sărbătorită prin aprinderea a opt lumînări în vîrfurile fortăreței Masada, cetate antică de pe vremea lui Herodes. În anul 1965 au fost descoperite acolo vestigiile unei sinagogi antice.

ARESTAREA UNUI
CRIMINAL DE RĂZBOI

Fostul general SS-ist Erich von Bach Zelewski după ce timp de un an a fost pus în libertate din motive de sănătate, în urma unui nou examen medical, a fost din nou arestat pentru a-și ispăși în continuare pedeapsa.

El este condamnat la detențiune pe viață pentru uciderea a sute de mii de deținuți în zonele ocupate de naziști în cel de al doilea război mondial.

PREMIEREA UNEI CĂRȚI
IDIȘ

Premiul literar Zachary Gagnapolsky pe anul 1971 a fost decernat scriitorului idiș Iezekiel Kornchandler pentru cartea sa „Evreii din Paris” în care se prezintă istoria evreilor din capitala Franței.

„PARIZER HEFTN”

A apărut de curînd Nr. 1 al publicației periodice „Parizer Heftn”. Publicația e editată de către un grup de scriitori idiș. Coperta numărului are un portret al poetului Jacob Glatstein, desenat de Michael Milberger.

În cuprinsul acestui număr se află eseuri de S. L. Schneiderman, Abraham Golomb, J. C. Klinger, Julian Gold etc.

SIDUR ÎN TRADUCERE

La Londra a avut loc de curînd o constătuire a Comitetului pentru limba idiș a Congresului Mondial Evreiesc consacrată traducerilor în idiș a cărții de rugăciuni (Sidur).

Asemenea traduceri au început să fie efectuate încă din sec. al XVII-lea, pentru a permite credincioșilor ce nu cunoșteau decît această limbă să înțeleagă rugăciunile pe care le rosteau.

Dr. Bernard Homa, istoric al instituțiilor religioase ale evreilor din Anglia, a prezentat o comparație a mai multor texte traduse, subliniind diferențele de interpretare: mulți dintre traducători aveau obiceiul să introducă propriile lor explicații în textul tradițional.

GROTELE DIN
ACELDAMA

De-a lungul vremurilor Aceldama a servit ca loc de înhumare a morților din Ierusalim.

Încă din perioada cananeană, valea Hinom trezea asociații de idei funeste, căci, conform tradiției, aici se ridicau altarele zeului cananean Moloch, căruia i se jertfeau copii. Acest ritual inuman a persistat timp de secole, ceea ce l-a determinat pe profetul Ieremia să exclame: „Vor veni zile cînd nu se va mai spune Tofet și valea Benhinom, ci „Valea uciderii” și din lipsă de loc vor fi îngropați la Tofet”. Citeva sute de ani mai tîrziu, la începutul erei noastre, terenul a fost cumpărat de preoții templului pentru a servi drept loc de îngropăciune pentru străini. Sfințit prin menținerea lui în Scrierile sfinte, acest loc a căpătat reputația că poate descompune cadavrele într-o singură zi. Se povestește că în secolul al IV-lea al erei noastre, regina Elena, mama împăratului Constantin, a dat ordin să se transporte acest pămînt minunat, cu sute de corăbii, la Roma.

Mai tîrziu, grotlele din Aceldama au început să servească drept adăpost pustnicilor veniți din lumea întregă, iar numărul continuă să crească în toată perioada bizantină.

די ערשטע ישובים פון די רומענישע יידן אין ישראל

אין יאָר 1972 ווערן 90 מיניסטער-ראַט, ראַבאָרוּבין, פּרעזידענט פון ישראל, פּרעזידענט פון דער פּרײַנט-שאַפּ-לינע ישראל-רומעניע ישראל, כּדי צוזעצמערן אַם די ראַטע און אין ישראל נעשאַפּן נעוואָרן אַ קאָמפּעס צו העלפּן עס נע הערן די הערן יג אַלואַ וויצע-

פון דער גאַרער וועלט

אלמאנאך פון די בולגאַרישע יידן

די ייִדישע קאָמיטאַטע פון בולגאַריע האָט פאַרעמפּלעכט איר פּיפּטן יערלעכן אלמאַנאַך. אין די 260 זייטן פון באַנד ווערן נערוקס עסייען און ארטיקלען וועגן די בולגאַרישע יידן, וועגן ווער ווער אַנטייל אין אַסאך קעגן פּאַשיזם, פאַרטרעטן פון אַנענענע ייִדישע פּעוועלעכע ייִטן און אַרערע מאַטעריאַלן.

דער נייער פּרעזידענט פון „יד ושם“

בראַש פון דעם ירושלים'ער אינסטיטוט פאַר פאַרשן די הימלער-תּקופה, וואָס איז ביז נישט לאַנג נעווען אַנעמירט פון הער כּתריאל כ"ץ, איז נעקומען אַלס פּרעזידענט הער יצחק אַראַר.

20 יאָר „מינכענער ייִדישע נאַכריכטן“

די צייטונג „מינכענער ייִדישע נאַכריכטן“ האָט לעצטנס אָנעמערקט 20 יאָר פון איר עקזיסטענץ. מיר שיקן איבער די קאָלעגן פון דער צייטונג אונרוערע כּרידעלעכע כּרכות פון ווייטערדיקן רערפּאַלן אין זייער ארבעט.

אַן אלטע מנורה

אַין פאַריזער „לואור“ איז פאַראַן אַן אַלטער שפּיגל, וואָס שטאַמט פון אַלטן מאַטעריאַל, וועלעכע אַלעמער פון ווערט אָנעשאַפּט אין מער ווי 4000 יאָר (2300 יאָר פ. נ. צ.) און וועלעכן עס איז נראַזירט אַ מנורה.

ייִדישע קהילות

פון רעם כּהן פון ראַבערמאַ קאַהען, וואָס איז לעצטנס רעדטיגען אין לאַנדן א. ר. פ. „די ייִדישע קהילות אין רער וועלט“, באַקומט זיך אַזוי די נרויכע ייִדישע קהילות פון אַמערע, ענגלאַנד, פּראַטעריי, וועגן אַף רער וועלט פאַרזען נאָך נאָך צען ייִדישע קהילות וואָס ציילן מער ווי הונדערט טויזנט יידן; 13 קהילות מיט צווישן 20,000 און 100,000; 16 מיט צווישן 5000 און 20,000; 20 מיט צווישן 1000 און 500 נפשות; 59 מיט ווינציקער ווי 1000 נפשות. די קלענסטע ייִדישע קהילה איז אַזער די פון מאַרטינע, די הויפּטשאַפּט פון ליבערע, ווי עס לעבט איין ייִדישע משפּחה.

20 יאָר „בלעטער פאַר געשיכטע“

אַין וואַרשע איז לעצטנס אָנעמערקט נעוואָרן 20 יאָר זינט דער ייִדישער אינסטיטוט גיט ארויס די „בלעטער פאַר געשיכטע“. בלעטער פאַר געשיכטע" האָבן אין מיטן פון דער צייט פאַרעמפּלעכט וויכטיגע מאַטעריאַלן וועגן ייִדישן חורבן, שייַלן פון גענעראַל-אַרביי, גרונטלעכע סטודיעס אַף פאַר-זייענע ניכטיג פון געשיכטע. די ביבליאָטעק פון וואַרשע ווערן ייִדישן היסטאָרישן אינסטי-טוט פאַרזעצט 50,000 בענער, פון וועלעכע 12,000 אַלמע-יקר מאַטעריאַל, 920 אלטע כתב-ידי, ועס פּווינט פּעריאָד-דישע אויסגאַבעס אין ייִדיש, העברעיִש, פּויליש און אַנ-דערע שפּראַכן.

די ספרדים און די שפּאַנישע קולטור

דאָס ייִדישע מוזעום פון בענאַס-אירעס האָט איינגעאַרנט אַן אויסגעלעגט אַף דער שמעע: „די ראַץ פון די ספרדישע יידן אין אַנטוויקלען און פאַרשפּרייזן די שפּאַנישע קולטור“. און דער אויסגעלעגט וועלן זיין עקספּאַנאַד פון די מו-ווען פון דעלאַנד, שפּאַניע, ענגלאַנד, ישראל. און אַ באַזונדערע אַפּטייל איז געווערעט פאַר ספרדים און מוזורים פון נעוויסע געלערע און רער וועלט. די באַזונדער קאַנען ווען אַף רער אַלע אַלעליי אַלעליי מוזורים פון 1272 ווען צו די מוזורים וואָגט זענען אַנעכט געדרוקט נעוואָרן.

דער פּרייז פון נאַמען פון „לעץ בעק“

דער צעמער-ראַט פון די יידן פון מעריב-דייטשלאַנד, האָט צוגעטיילט דעם פּרייז „לעץ בעק“ דעם זשורנאַליסט, שריי-כער און קינאַטור, ראַלף פּענעל.

די וויטנאַטפּליכע מיט-אַרבעטערין פון ירושלים אונטערטויטעט אַרענאָ עבער פאַרנעמט זיך מיט פאַרשן די געשיכטע פון יידן אין כינע.

ווי עס שרייבט דר. א. עבער, האָבן יידן שוין גע-לעבט אין כינע אין 8-10 יאָרהונדערט פון אונדערן תקופה. דאָס זענען געווען ייִדישע הענדלער, וועלכע זענען געקומען אַהער פון פּערסיע. ידועת וועגן דעם ייִדישן ישוב אין קאַיפּענג (פּראָווינץ האַנאַן) טוטאמען אונטער פונעם 13-10 און 14 טן יאָרהונדערט. די יידן פון קאַיפּענג האָבן זיך פאַרנו-מען מיט פּאַדקיפּן מערב-דיקע און כינעזישע לוקאס-סחורות. וועגן דער ייִדישער גע-מינדעט אין קאַיפּענג זענען פאַראַן געווען און זיכערע אינפּאָרמאַציעס, נעמלעך אויפּטריפטן אויף סטעיַווען סאָולו, וועלכע זענען געפּ-נען געוואָרען עבבן דער מיט-האַנג-הוי, בייס געלן סטיי. אונדער מאַטעריאַלן אָגן, און פון קייזערלעכן הויף האָט מען איבערגעוויזן געלט אויף אַלע אַ סינאַגאָג פאַר דער עמיידע. צייכענונגען פון

ייִדן אין כינע

מיטיאָנארן פון 17-טן יאָר-הונדערט שילדערן די-דיקע געביידע. חוץ דעם האָט מען אויפן זעלבן אָרט גע-פונען אַ בון, וואָס דערציילט וועגן דעם גרויסן אַנטייל פונעם די קאַיפּענג יידן אינעם אלגעמינעם לעבן. דייִטישע געמיידע אין קאַיפּענג איז באַאיינפלוסט געוואָרן פון דער אַסימילאַציע ביז זי האָט זיך פּרעסענדיק אַסימילירט מיט אלגעמינעם כינעזישן לעבן.

מען איז זיך חשדן, און יידן האָבן זיך באַזעצט אויך אין אונדערע שטעט פון כינע, אָבער קיין זיכערע דאָקו-מענטן, ווי מען האָט געפּ-נען וועגן די יידן אין קאַיפּענג, זענען נישט. אין דער צווייטער העלפט פון 10-19 יאָרהונדערט זע-נען קיין כינע געקומען יידן באַשעפּטיקט ביי סחר. די יידן פון יראַק האָבן געוויינט אין נאַצע קאַלעקטיוון אין שאַנגאַי און אין האָנגקאָנג, ווי עס זענען אַנטשאַטען ספרדישע קהילות, וועלכע

זאכר פאר די קרבנות פון לעגיאָנאַרן-פּאַגראַם פון יאַנאַר 1941

דעם 9-טן יאַנאַר 1972 (כב בטבת תשל"ב) זענען גע-וואָרן 31 יאָר פון דעם לעגיאָנאַר-פּאַגראַם, אין וועלעכן עס זענען אומגעקומען על קידוש השם 126 מיטגלידער פון דער באַקאַנטער ייִדישער קהילה. לוכר זי אומגעקומען מאַרטירער האָבן אין דער בוקאַ-רעשטער כאַר-שול אָפּגעדיכט תּפילות, הרב מאַרילוס און די זווניס כאַרניק און זשעקאָבסקי. ווער דיאל סענאַל, פּרעזידענט פון דער בוקאַרעשטער ייִדישער קהילה האָט דערמאָנט די טראַגישע באַדינגונגען אין וועלעכע די מאַרטירער זענען אומגעקומען. דעם אונדערן טאָג, אינדערפרי זענען די מיטגלידער פון דער בוקאַרעשטער קהילה געגאַנגען צום דעוויורדזשיוו-ביי-העמלי, וווּ עס זענען געבאָרט געוואָרן צו הבר-ישראל זי קיבוות פון פאַרשידענע לעגיאָנאַרן-פּאַגראַם פון 1941. אויך דאָ, זענען אָפּגעטריבט געוואָרן תּפילות און די אָנ-ווערע האָבן געזאָגט קדיש בציבור.

דר. זשאַן אַבראַמאָוויטש

אין יאַס איז פּאַליצלינגע-שפּאַרן, אַן אַסעט כּלוי פון זיין פּעטיקייט (אין עלפטרער יאָרן 48 יאָר) דר. זשאַן אַבראַ-מאָוויטש. ער איז געווען איינער פון די ייִדישע געלערנטע וואָס האָבן פאַרשאַפּט כּבּוד אין רום רער מאַטעריאַלער ייִדישער קהילה. אַ כּנאַטער מיט זעלמענע אינפּעלעקטועלע און נשמה-ברען זיין מעד-קעראַ, האָט ער זיך אינגאַנצן געווינדעט די מענטשן, דער געזעלע-שאַפּט, און האָט געהאַט נאָך פּרייַזען און פאַרזענער. אַלס אינפּעלעקטואַל פּון פאַרנעם, האָט ער געלעבט אין אינשעסיוו זייטיקע לעבן, מיט גרויס אינזענעם פאַר רער אריינ-וועלט, פאַר-זענדיק אויך אַף דעם אַרזן און אַלמע פּראַדעזיע. אַיצט, בייס סוף פון זיין ערדישן וועג, צוריקבליקנדיק אַף די עשאַפּן פון זיין לעבן, וואָס ער האָט מיט גענער-זיסטע געווינדעט דעם מעד-שן, קאָן מען זאָגן וועלן דעם נפּש און רער האָט געלעבט

דברי תורה

(המשך מעמור 12)

מדינת ישראל רבה משה וא' סימן (מ"ב) אם כן דברים להם רצוני לומר דברים להוציא את ישראל היא לא לנגדם חסא העגל ואינם ראים לגולה.

המציאה הרב שלמה משה אב"ד בארליב בספרי „דברי שלמה“ פאָרשט זעט פּאַר 13 באַ-קווען פיל ייִדן פון די דעמאָליטיק ארכיוון פון די דעמאָליטיק

לפרשת וארא

ויבד אלקים אל משה ואמר אלוי ד'ארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי (שמות ואו י"ג) כיום המרשה שלפ' יגנו, למה הרעתה לם הזה למה זה שלחתיך והקשיא מפורסמת אידך משה רבינו ארון הנביאים שעליו נאמר „בכל ביתי נאמן הוא“ (מבדב י"ב י"ז) הוא יהיה אחי השם יתברך ואחרי מדותיו ויש לתרץ על זה חרד כי ידוע שפלות רוחו של משה רבינו ע"ה עליו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (מבדב י"ב י"ג) כי בודאי לא קרא תגר חס וחלילה על דרכי הבורא יתברך ועל התנהגותיו ומה שהרשה עצמו לומר למה הרעתה נמשך לסיפא קדרא למה זה שלחתיך היינו כי חששתי לך בו ולכומר סען מ' חס לצד ענותנותו להפמינת אותו השנית להיות שליח בברך גודל כהן ש מ זה הרעתה לעם הנצא לפי זה שמה רבינו עלין השלום אל חסא כהן שטען יען שחלה החסרון בעצמו כסיום דבריו לשה זה שלחתיך כלומר שדיני ראוי לחתמה שליח לדבר גדול כזה להפליא על יד נסים ונפלאות אכן מסוים שאמר דוד המלך בע בתהלים (נ"ג י"ג) „וסי' ביבוי נשעה מאדו ודרשו חז"ל (יבמות קכ"א) מלמד שחקדשו ברוד מדקדק עם סביביו כחוס השררה נחשב לו כמשה לגנדי חסא כי ודאי כמקב"ה שלח אותו ראוי הוא להפליא על ידיו נסים ונפלאות, וגם על קישוי שיעבוד אל היה לו להרהר כלל אף שחלה בעצמו, כי לך דרכי משפט כל אמונה ואין עול צדיק וישך הוא“ (דברים ל"ב ד) זהו היא הקו לכל מאמדי בהשם וזהו יש לכוון בדברי שיי' „נאמן שלם שכן טוב למתהלכים לפני“ (שמות ואו ב) היינו לאלו שמא

כ"י מהרב יצחק מאיר מרילוס האב"ד מיהאלין-באקוי

זעצער פאר יידיש און עבדית חשה בערעאוו י"ש

פליסיס-געמיינדעס. א בא-זונדערן ווערט פאר די פאָר-שוונג האָבן די לאַקאַלע דאָקומענטאַציעס, ווי צייטונג-גען, וויטשאַפּטלעכע אַיג-פאַרמאַציעס, זשורנאַל פון פאַרשידענע געביטן, קוונט-ווערק און היסטאָרישע פּו-בליקאַציעס. עס ווערן אויך פלאַריט פאַרשידענע אַרבעט וועגן לעבן און שאַפן פון די יידן פון יענער צייט אויפן סתם פון גבית-עדות און מע-מארן פון ייִדישע אַנווי-מיטיאָנאַרן. מיטיאָנאַרס אַספּעקט פון די פאַרש-אַרבעטן וועס זיין דאָס געביט פון סטאַטאַלי-גען וועלן געגרייס ווערן סטודיעס וועגן די וויכטיק-סע צענטערס פון די פּלי-טיס אין כאַרבי, סיענסיס און שאַנאַי צום באַווייזן געמיידעס פון די ייִדישע געמיידעס אויף דער אָרטיק-קער כינעזישער געלטשאַפּט. באַזונדערט וועט באַווייזן ווערן דער קאַנזערווירטער אויפן קאַנזערווירטער געביט. דר. אירענע עבער אַינט-רעסירט זיך אויך אין אירע פאַרש-אַרבעטן מיט דער ייִדישער סעמאַריאַ אין דער כינעזישער ליטעראַטור.

כ"י מהרב יצחק מאיר מרילוס האב"ד מיהאלין-באקוי

זעצער פאר יידיש און עבדית חשה בערעאוו י"ש

דער רב הכולל און פרוי דר. דוד משה רוזן זענען ארויסגעפארן קיין אויסלאנד

דעם 4טן יאנואר, האָבן פארוואַרט דאָס לאַנד און ארויסגעפאָרן קיין ישראל, דער רב הכולל און פרוי, דר. דוד משה רוזן.

דער רב הכולל וועט זיך אין ישראל באַטייליקן אין די צוזאמענפאָרן פון מענער יידישע אלוועלטלעכע אָרגאַניזאַציעס צווישן וועלטלעכע דער פון אלוועלטלעכע אָנגערעט פון די שולן, דער צוזאמענפאָרן פון „ברית עברית עולמית“ דער אָנגערעט פון די יידישע פובליקאציעס. נאָכן באַזוך אין ישראל, וועט דער רב הכולל פאָרן אין דער שווייץ, ווו ער וועט זיך באַטייליקן אין א צוזאמענפאָרן פון דער אייראָפּעיִשער אָנפירונג פון „דושיניס“ אין צוואַ-מענהאנג מיט דער הילף-אַקציע פונדער פּערטראַקט פון די יידישע קהילות פון רומעניע פארן יאָר 1927. צוליב דעם זעלבן צוועק וועט דאָ דער רב הכולל פאָרן קיין לאַנדאָן. אַפּו אינטערנאַציאָנאַל אַנטפּאַרט אָטפּעט, האָבן באַ-גלייט דעם רב הכולל און פרוי, הרב יצחק מאיר מארילוב, הער עמיל שעכטער, גענעראל-טעקסטור פון דער פּענדע-אַקציע פון די יידישע קהילות פון דער בוקאַרעסטער קהילה, דינאַל סעראַל, פּרעזידענט און מאַרטיין באלוש, פּרעזידענט פון און מ. טעראַקאָוויטש, פּרעזידענט פון דער הילף טעקעציע, גבאָיס, כלי-קודש, באלעבאַסיס. עס איז אויך אָנוועזן געווען דער פּאַרטיינער פון קולטוס-דעפּאַרטאַמענט.

א געזענשטע טעטיקייט

ירושלים — (טעלעגראַפֿיש)

ביי זייער אָנקומען אפּן אַרעפּאַרס אין לוד, זענען, דער רב הכולל און פרוי, דר. דוד משה רוזן, אויפגענומען געוואָרן דורך פּאַרטיינער פון ישראל'ישן משרד היתרות, פון „ברית-עברית עולמית“ פון „התאחדות עולי רומניא“ און זשור-נאַליסטן.

דעם 6טן יאנואר האָט דער רב הכולל געהאַט א באַנע געניש מיט אריה פינקוס, פּרעזידענט פון „סוכנות“.

דעם 7טן יאנואר זענען די נעסס, דער רב הכולל און פרוי, אויפגענומען געוואָרן דורך זיין עקסעלענטי, הער זלמן שזר, פּרעזידענט פון מדינת ישראל. די באַנעניש איז אדורך אין א באַזונדערס פּרײַנטשאַפּטלעכער אַטמאָספּערע. דער רב הכולל האָט געמאַכט א מתנה דעם פּרעזידענט פון מדינת ישראל א באַנד פון זיין נאָרוואַס דערשינענעם בוך „אין ליכט פון דער תורה“.

אין אַהנס, צו העלפן דער רב הכולל געדאוונט אין היכל שלמה. אלס ציילן פון הויכער אָפּשאַצונג, איז דער סנהדין רוזני פון דער רומענישער יידישער קהילה, געבען געוואָרן צו האַלטן די פייערלעכע דרשה.

דעם 9טן יאנואר האָט דער רב הכולל געהאַט א באַנע-געניש מיט דר. זרח ווארהאַפּטיג, שר היתרות פון מדינת ישראל. אין דעם זעלבן טאָג, האָט דער רב הכולל דער באַטייליקט אין דער דערפּענונג פון צווייטן אלוועלטלעכע אָנגערעט פון די שולן און קהילות, אָפּוועלען עס זענען אָנוועזן געווען 1500 דעלעגאַטן פון כמעט אלע לענדער.

אָפּוועלען דער רב הכולל דערפּענונג-זיצונג איז דער רב הכולל געבען געוואָרן צו האַלטן די באַריסונגס-רעדע, ווע-לעכע איז איינגעהערט געוואָרן פון די אָנוועזנדע מיט רדר ארץ און אויפגעקומענע.

דעם 10טן יאנואר, איז פּאַרענקומען א באַנעניש צווישן רב הכולל דר. דוד משה רוזן און רעם ספרדישן רב הראשי, ראשון לציון, יצחק ניסים.

עס זענען דיסקוטירט געוואָרן א ריי וויכטיקע רעזיניעזע פּראָבלעמען.

רבנים און למדים פון מאָלדאַוו

י קארא

דאָס שטעפּל כּוהוּש באַרימט דורך זיין חסידישן הויף, פון רוישינער נזע, איז געגרינדעט געוואָרן אין יאָר 1819; דער נידעריג-אַקט איז באַזייט געוואָרן אין די יאָרן 1823 און 1886. דער ערשטער בא-קאַנטער רב איז ר' מרדכי פון סאַדנעווע וועלכער האָט דאָ פאַרנומען די כּסא הרב כּנות צווישן 1837 — 1850 און איז געשטאַרבן אין פּאַקט שאן אויפן וועג קיין א"י. זיין נאָכפּאַלנער ר' שלמה בוששעמער איז אויך געפאָרן שטאַרבן קיין א"י. הרב משה דוד שאפירא איז איבערגע-פאָרן קיין גאַלאץ נאָך 4 יאָר כּנות אין כּוהוּש. ר' שבתאי סגל א רוישינער אייניקל, געקומען יינגערהייט קיין יאַס איז געווען רב אין מיהיילע, סיליזיע, ראדעוויץ און איז געפאָרן אין כּוהוּש אין יאָר 1900. ער איז דער מחבר פון „ש"ת" אים און געוואָרן רב דער שפּעדיקער מחבר בן ציון נאָך דער יידישע קהילה פון ציון-ליב, זיין פּאַסטער אייניקל, איז געוואָרן רב אין פּונגעש (ארום 1882).

פון כּוהוּש זענען גע-קאָמם הרב אריה ליב, ווע-לעכער ווערט דערמאנט אין „ברכת יוסף“ און הרב עזר סאַזמור, אין דאַראבאַן איז געווען ארום 1909 הרב כּהנא שטריה שעכטער.

כאָטש דער אַלמער בית עלמין פון דאָרפּהוי שטאַמט פונעם 17טן י"ה, קען מען דאָרס נישט פעסטשטעלן מיט זיכערהייט רעם נאָמען פון א י. ה. זיכערע ידעיות זענען פאראן איבער הרב מתתיה פרידמאן, געשטאַרבן 1824.

ארום 1850 ווערט דערמאנט הרב אברהם יעקב. ר' משה כּר צבי איז געווען רב צווישן 1857—1886. נאָר איז אין געווען רב ביו 1907 ר' חיים טויבש. יאָר 1913 איז נפטר גע-וואָרן הרב יוסף כּר אַלעווער וואָלד, מחבר פון חסידישן ספר „יד יוסף“ (קלוזש 1926) במשך 4 יאָר איז געווען אויף דער כּסא הרב-כּנות דוד בער דרימער (1889—1929) זיין זון, דער שרייבער-קאַרל ריימער און אומגעקער-טען אין יאַסער פּאַרענס פון 1941.

פּאַלטישען האָט זיך אָנגע-הויבן פאַרמירן אויפן נזע שאַדנישע ארום 1774; דער נידעריג-אַקט איז אָבער פון 1780. דער פינקס, וואָס איז זעלבן יאָר איז פאַרלוירן גע-אַנענען. דער ערשט בא-קאַנטער רב איז ר' משה סופר, געשטאַרבן אין גאַלי-ציע 1834. מחבר פון „אמת היהודי“ (שטאַמיש 1871). זיין זון ווירא אַפּרעם האָט פּאַרשויט גיט זיין חתימה אין יאָר 1848 אויף דער רשימה פון אַרזשיע זיין וואָס זענען געשטאַרבן זעט דער כּאַלעטע. ער איז נפטר געוואָרן דאָש הער טריכל (1864). 1851 האָט ער אָפּגעדרוּקט אין לואָזא א פירש „וזה סוכ ע"ה תיולים“ הרב י"מ שון י"ר' משה זענען געבאָרן 1875.

צייט = שריפט פונעם רוחנישן רעליגיעזן יידנטום

די משפחה ביקל

נאָך דעם ווי ער האָט דער-נײַכט דעם דאָקטאָר מיטל אין רעכט, האָט שלמה ביקל חתונה געהאַט און האָט זיך איבער-געצויגן קיין באַקאַרעש. דאָס האָט ער זיך באַשעפּטיקט נישט נאָר מיט אַרוואַקאָר, נאָך אויך אין רעזעלעכער פּאַקט מיט דער יידישער ליי-טעראַטור און איד פאַרבײ-טערונג. ער האָט דאָ אַרויב-געזען און אַידיש-ליטעראַטישע-צײַטונגן „שױבן“ און א באַנד ליטעראַטישע עסייען „איניד און ארומזיך“ ער איז געשטאַמען אין א פּרײַנט-לעכער פאַרבײַנדונג מיט די דיכטער: אַלעזר שױנבאַרמ, יעקב ישענבערג, אַיציק מאַנער, יעקב נאָפּער; מיט די שײַבער באַרבו לאַזאַ-רעאָנן און משה אַלמאַן און מיט די אַלמער ארטור קאַל-ניס לערנער און אַנדערע. נאָך עטלעכע יאָר, איז דער נאָמען שלמה ביקל באַקאַנט געוואָרן אויך די נישט-יידישע אינטעלעקטועלע קרייזן פון רוסלענד. אין יאָר 1939 די כּוואליעס האָבן אַנטפּע-מיכט זענען נאָך הויך גע-ווען, און שלמה ביקל מיט זיין משפּחה אויבער פון זיין מעניע קיין ניו-יאָרק. דאָרס האָט ער מיטגעאַרבעט אין דער רעדאַקציע פון די צײ-טונגען „טאָג“ און „שאַנאַנ-זשורנאַל“ און האָט זיך געווינדעט אינגאַנצן דער יידישער ליטעראַטור. ער האָט געשריבן ליטעראַטישע עסייען און ליטעראַטור-קריטיק, דער-צײַטונגען וועגן שרייבער פון זיין דור, איבער די יידן פון קאַלמיי, אַבער די יידישע קולטור-שטרעמונגען אין רו-סלענד, און אויך איבער די משפּחה, די שאַנאַנען זענען דעם איינעקומען אין זײַנע כּר-כּר, כּע, א שטאַם מיט יידן „דעבאַלן און סך הלען“, „יידן ראדווענע“, „חסייען פון יידישן שרייבער“, „דריי כּר-רע זענען מיר געווען“, „רומעניע“, „שרייבער פון מין דור“, „משפּחה אַרמשיק“ זיין ספּיל באַזײט זײַן אייגע-וואַרצליכקייט און דער יידישער סכּיבה מיט וועלעכער ער האָט געאַרבעט און געלעבט אין זײַנע יוגנטיאָרן אין קאַל-ציע. עס איז צו באַמערקן, א פּר. ער איז געווען נישט נאָר אן אויסגעצײכנטער שרייבער נאָר אן אויסגעצײכנטער רעדנער.

נען דעמאָס נײַטש זײער נופּ אויפגענומען געוואָרן. זײַן ברודער, שבען, וואָס איז גע-ווען דיין אין אַפּויע, א שטעפּל געבן קאַלמיי, האָט פּלוצים מותר געווען אויף דעם די-נות, געלערנט מיטלער, און געצײגן זײַן פּרנסה אלס כּעל-סלאַבא איז זײַנע לעצטע כּע, אויך שלמה „חלפּן“ דער שפּאַרססער פּוה צווישן זײ, איז געווען א גאַנץ איבער-נווײַגעלעכער באַקאַנטער און איז אומגעקומען אויף זײער א סראַנישן אָפּן.

די כּני-ביקל זענען געזען כּלל כּלמנים, חזקו פּסיצין. כּיי זײ אין שטוב פּלענט מען דיסקוטירן הלכות אן שױבער שאַלט פון דער נאָרמאַל פּראַ-כּלעמען פּון „מורא נבוכים“ און „וזהר“ ר' יצחק פּון קי-סלעו איז געווען אן אידע-לער ייד, א יודע תורה. ער פּלענט אריינקוקן אויך אין פּלאַטערלעכער ליטעראַטור אין ליב געהאַט די פּאַרענע העברעיִשע און יידישע ליטע-ראַטור.

אין דעם גראַף קיילעווע האָבן געלעבט בערך 25 יי-דישע משפּחות. דערמאָר האָט ר' יצחק געשיקט זיין זון, אלס קינד פון זיבן-אַכט יאָר, אַז זײַן פּאַטער מרדכי קיין קאַ-למיי, ער זאָל דאָרט דער-צײַטן ווערן אויסער זײַן הש-נה, אין א רעליגיעזער סכּי-בה פּון „א שטאַם מיט יידן“ (דאָס איז דאָס כּוד וואָס שלמה ביקל האָט אין 1941 אָנגעשריבן צום אַנדעק פון דעם אַמקום פון די יידן פון קאַלמיי). און קאַלמיי האָט שלמה ביקל געלערנט אין קלויז ביי פּאַרענע פּלעצערס הומיש מיט רש"י, נפּרא מיט תּוספות. א חוץ דעם האָט ער געלערנט אין רע נײַמאַווע. ער האָט זיך אויך צוגענייט צו די זבּוהים פון די תּלמידים און בית-המדרש פון פּאַר די וואָס פּלען פּאַרקמען ביי זײַן זײַן אין שטוב.

אז די ערשטע וועלט-מל-חמה האָט אויסגעבראַכן, איז שלמה שױן געווען א בחור וואָס איז מאַביליזירט געוואָרן צום עסטרײַכישן מיליטער. ער האָט געקעמפּט אויפן איטאַליענישן און אוקראַינישן פּאַרטיי. אין יאָר 1918 האָט ער געהאַט זיך זוכה צו זען אין אַרעס דעם אָלדער פּו-דער נײַהעברעיִשער פּאַנעווע ח. ה. ביאַליק. ביקל דער מל-חמה, האָט שלמה ביקל גע-לערנט אויף רעם יודישן פּאַקולטעט. און דער זעלבער צײַט איז ער געווען פּראַדע-סאָר פאַר עברית אין א ירו-שע מיט-של-רעכטלעכע האָט ער געמאַכט זײַנע ערשטע פּאַרענעמלעכע זײַנע ערשטע אַמ-פּלען און לײַקן אַפּע-כּלאַז „פּרײַהייט“, וואָס האָבן געמאַכט א רושם אויף דער יידישער יוגנט.

כרתב-ענת

של היהדות הדתית הרומונית

ביקורו של הרב הכולל ד"ר משה רוזן בישראל

בארבע בינואר 1972 (ט"ו בסבת תשל"ב) יצא הרב הכולל ד"ר דוד משה רוזן, בלוויית הרבנית אסליא רוזן, לביקור בן שבועיים לתאריך הקודש. הרב הכולל ישתתף בכינוס העולמי של הבת-כנסת, בקונגרס של "כרית עברית עולמית" וגם בקונגרס העתונאים היהודים, שיחגיגו כולם בירושלים. אחרי תום ביקורו בא"י, תכניתו של הרב הכולל היא להסתתף בישיבה בגי'בה עם הנהלת הרווינט (בה יסודר הסעיף העזרה בשביל הנוצרים הרומונים) ואח"כ יבקרו גם באנגליא.

בשרה התעופה באו ללוות את הרב הכולל ואת הרבנית: הרב יצחק מאיר מארילוס, הר עמיל כסטר חזקיר הראשי של ועד הקהלות, דניאל סגל י"ר קהלת יהודי בוקרשט, מרטין בלוש סגן י"ר הקהלה, שמואל הרשקוביץ י"ר מחלקת הפורה, וגבאי בתי-כנסת, ידידיס וכו'. היה נוכח נציג מטעם הרותח.

פעילות ברוכה

ירושלים, ע"י הסלפון

בהניעם של רב הכולל ד"ר דוד משה רוזן ורעייתו הרבנית כנסל התעופה לוד, נוכחו שם לקבלת פנים צירים של משרד הרותח, של ברית עברית העולמית, של התאחדות עולי רומניה ועתונאים.

ב-6 בינואר נפגשו רב הכולל עם מר אריה פינקוס י"ר של הסוכנות.

ב-7 בינואר קבל נשיא מדינת ישראל מר זלמן שזר את פני רב הכולל ורעייתו. הניישה התנהלה באווירה לבבית מאד. רב הכולל הניש לנשיא המדינה כמתנה את ספרו "באור התורה" שיצא לאור זה לא זמן.

בערב יש אתו יום, בעת קבלת שבת בהיכל שלמה, מהיני של קהילותה הספרי ארשת שלום מתחורים כרומניה.

ב-9 בינואר רב הכולל נפגש עם דר. זרח ווארהסטיג, שר הרותח במדינת ישראל.

באותו יום כבורו השתתף בפתיחה החגיגית של הקונגרס העולמי השני של בתי-הכנסת. רב הכולל הוזמן לנשא נאום ברכה. המשתתפים האוינו לרבריו בכבור רב ותשומת לב.

ב-10 ינואר כבורו נפגש עם ראשון לציון יצחק גיסים, הרב הראשי הספרי רשת מדינת ישראל.

דברי תורה

מאת חכמי רומניא וגאוניה

ליקוט הרב יצחק מאיר מרילוס בוקרשט

שם וגם התנבא שיעמדו כולם לתחייה כי ש.כ.ל ראשי תובתו שיעמדו כולם לתחייה.

ישראל וירצבדגער מ"צ דבדואר מספרי "זכרון יהושע"

לפרשת ויחי

וישלח ישראל את מימיו וישת אל ראש אפרים" אפשר לומר כי תורתנו מרמזת על שאמר חז"ל (בנהדרין צ"א) "ומאן גינהו מתים שהיה יהוהאל אמר רב אלו בני אפרים שמונו לקץ ועשו (ה"א-1-2) ויהרגם אנשי גת הנולדים בארץ, והפץ נקרא ימי לשון הפסוק (דניאל יב-13) לקץ הימין ופסחיים נ"ו ביקש יעקב לגלות על הימין לבניו וזהו וישלח ישראל את מימיו על ראש אפרים רמו לו שאפרים יצא לפני זמן והוא הצעיר הייני התקדמו לפני הזמן הקבוע כמו שבמאר רש"י (בנהדרין צ"ב)

תשעים שנה להוסדת של זכרון יעקב וראש פינה

כשת: 1972 ימלאו תשעים שנה מעז שגוסרו המוסדות הראשונות של עולי רומניה בארץ ישראל. ועדה מיוחדת תארנן הניגול לכבוד המאירע הגדול הזה. בועדת הכבוד נבחרו: מר ינאל אלון, סגן ראש ממשלת ישראל; מר ראובן רובין, נשיא הליגה לירודות רומניה - ישראל והרב הכולל ליהודי רומניה-דר. דוד משה רוזן.

ב"בוקרשט מספר 268 כ"ח בסבת תשל"ב

"כל עץ מאכל"

סאת הרב יצחק מאיר מארילוס - בוקרשט

לחיות לנו לאור ברברים רוחניים ועליהם לדעת כי שמן כזה שבא אחרי תחיית רבית כשר רק פסחות, "שפתו מצויה לעוברי דרך" ברברים חורמיים יש להם כשרון להועיל הרבה וכשיעלה כירדנו ונזכה ראשונה בתחילת אלו יהיו פסחים על מזמנם הנאות להם תהיה עיקר העסק בנפיעה היינו לראונ כער השתולים כי העצים הזקנים ממשכים ככר בניורלם בין אם ישפילו בהם בין אם לא ישפילו אולם השתולים זקוקים לפי-פול מיוחר, "תביאפו ותמעמו" מדינת תורתנו הקדושה קשר אמיני קיים בין נאולה לנפיעה ורברים אלה עלינו לדעת כל השנה ולוא דווקא בש"ב בשבט "ואליכם אישים אקרא" באו וראו עבודתו בלתי-מוג-בלת של רב הכולל מרן דר. דוד משה רוזן שליט"א כמה הוא ינע במיפול השתולים רבר מפורסם לכל ועלינו לכרכו בלישון מירושלמי מועד קשן (פרק נ-הלכה א) תוכה לנפיה של חסרה.

(בראשית ל"ב) שואלת ה- נמרא וכי כל העולם יושבי רקיע הם? ומתרתת כי כוננת הפסוק לפי הבנתם היא שהיו בקיאי'ן ביושבה של ארץ שהיו אמרים מלא קנה זה לזית, מלא קנה זה לנפנים גב פעילת הסיקול של ימינו אינה דבר הרש הנביא ישעיה מדבר כבר מזה כפרק ה"מספרו, "כרם היה לירידי ויעזכהו ויסלקהו ויטעהו שורק" נזרישה לנו להביא איד שבתארים חז"ל האבני ננף שפגע בהם רבינו משה בהד נא-לה ראשונה במצרים היתה מפלגה שלא חפצה לעזוב את ארץ מצרים. אלה שהיה להם פסדונים והיו להם שם עושר וכבור ולא היו רוצים לצאת (שמות רבה פרשה י"ד) ובש-לושת ימי האפלה היה להם שעת הכושר לשחוק כקלפים בלי הפסק שלשה ימים ושלשה יליות רצופים היתה עור-מפ-לנה אחרת שאמנם התרצה לצאת כאשר שמעו כי יצאו כרכוש רב אלה החסריים עובדי עבודה ויה אחר שר-כשו להם חלקם בכיות הם צועקו נעשה עבודה וזה ותלך כראשנו ונחזור למצרים (שם"ד פרשה כ"ד) והיתה עור מפלגה אחת בלשוננו אבן ננף שצריכין לסקל. אותה המפלגה ששאפה לחיות מרי-נית לעמירת האומה ברשות עצמה אבל מסמורת ישראל לא ידעו מאומה ולא חפצו לירע שאם כל זה ביקשו ל-מוד בראש העם ככל דבר לחיות רעתם גם כדבר תר-כותח העתיקה. הפסוק הזה מבינים תכינונו ז"ל בשם מיכ"ל, מיכה שנחמכמר כבנין מצרים (בנהדרין דף ס"א) מתחלה היו מן המבולאליים הבונים את מצרים אך כאשר אהבו ממשכו אותה רחוקו לחצו ומעכו או שב לעמו אך יען שור לו תורת עמו הוא מעמיד פסל ותרפים בבית אלקים. ובעז שהוא כא להד פיץ רעותיו הרבים אי עשן המערכת של המבין ועשן פסלו מתערבים זה בזה ואינו יכול להברל כלל בין זה לזה ובאמת ישנם פלאכי השרת "שיבשו לחפה היינו לרחק מן המחנה ה. מפום הוא אמר להם הקב"ה הירדו לי שנתו מיניוה לעוברי דרך (בנהדרין ס"ג) כוננת חז"ל כזה אין לנו רשות לרחות את האנשים האלה לנסרו רק יעמנו בהע-כודה שהם סמוגלים לה וחלוי לה להם להתערב כדבר שהיא זר להם נכון להסביר להם כי "ישמן למאור" ררוש שמן זית זה תחית וירק הסיפה הראשונה הייתה אמת פכתיתה אחת כשרה למורה אבל השמן הבא אחרי כתיבת רבות הוא איננו כשר למאור כי ככר מעורב בו פסולת. הי-שנתמכמד כבנין איננו מוכשר

"ונטעתם כל עץ מאכל" (ויקרא י"א-כ): שנה היה ההתפתחות של כל אומה וא-ומה מעת שהתיישבה על ארסתה ולפני התקדמות טרעו החקלאית סתם התחילו עני-רים עבירות כא"ה שתועלתן ממש כצדו כמו עקירת עש-בים למאכל. ציד היה ועוד. כעבור איזה זמן תחילו אה-רים סתם לעבור ארסתם ול-זרוע מינים כאלה שצמיחתם מסהרת לבוא ואחרי כן לנ-סוע אילנות אבל איתנו בני ישראל ציוותה לנו תורתנו "ונטעתם כל עץ מאכל" ולא זו בלבד להתחיל בנפיעה אלא אסרה עלינו לאכול את ה-רות שישלש שנים הראשונות לנפיעת האילן ככר להרגיננו כזה לעבור להכין לשנים הר-באות-ישנו חג האסיף בעו-למינו וכל העמים וביותר הארצים שבהם שמחים בעת שה:רנות מלאים בר, והיכבים תירוש. ולפעמים השמחה מפניגה את המאה. אבל לנו צוותה תורתנו, "והיית אך ישבח" שממעות ששחה ולא הוללות ויש לנו עוד חג אחר מעין חג האסיף היינו מיוזלב לחג התיא והוא, ראש הצנה אילנות" שגם הוא יום טוב לנו אף כי בעצם הוא רק מועד דתי לקבוע זמן המעש-רות עם כל אלה מעורר בנו שפחה יען, שצנאו רוב הני-סוים" והנשמים מביאים פירות ומועילים לנפיות הנפיעים-שלא נופעים ועלינו לעו-קים בנפיעה לזכור שהנפיעה זקוקה למתאמן, אחרת אינה נלכשה וישנם הרבה אבנים שצפירות לקלישה. ולכן יש צורך לסקל ועונו. ורבר זה לא חרש הוא כי עור בימים קרומים אלו לומדים (במסכת שבת דף פ"ה ורש"י שם) על הפסוק "אלו בני שיעיר החורי יושבי הארץ"

ר' שלמה אבן גבירול

בימי רבי שמואל הגיד הלקה והתפתחה השירה העברית בספרד. בקשת 1020 נולד רבי שלמה אבן גבירול. עוד בהיותו נער קטן-התייחס הוא ה"ה גם ידע כחולני ונשך למיריות הלש. זמן קצר קנה לחיים נצימים, כאשר דעה עוסק. בהקמה ובשירה בלי דאגות פרנסה. השיר קתיאל, יועץ מלך סרגוסקה, הכיר את כשרונות המשורר הצעיר, ונמן לו את קל מחיתו בכבוד. אך כאשר נהרג השיר קתיאל נשאר אבן גבירול גלמוד. בפסו השקנו פנעו גבירול בכבוד ובקדי העדה והכרה לעזוב את סרגוסקה. הוא נדד למקום ניקום. רבי שלמה אבן גבירול ידע לשיר על גבורת ה' ועל נפש האדם. הקשורר מקנן על גורל ישראל ומתפלל לנאקה הבאה. הרבה משיריו נכנסו אל סדורי תפלותינו. מאמר הפייט הנשעב בכתר מלכות, אשר הרבה אמרים אותו בגיל "קל-גדר" אחר גמר התפילה, מדבר על אהר דות ה' וקדשתו, על הד הבד"א ומקום האדם בתוכה.

— ברית עברית עולמית — (התרגום ברומנית בעמוד 4)

במקום בנין של מרכז הקהילה במינכן מחקס בנין של מרכז הקהילה היהודית במינכן שנשרף בתנאים סורגים בשנת 1970, הונחה אבן פנה בשביל מרכז חדש. הבנין יהיה בעל שש קו-חות, הוא יכל בית כנסת, אולמים בשביל הרצאות, מסעדה ומשרדים, אצל אבו הפנה נמחנה אגרת פנה להקמת בית התפלה כתובה בעברית וגרמנית. באגות מסופר גם על התנאים אשר הקלו את הבנייה בה נרשמו גם שמות פרנטי הקהילה.

גליון חגיגי (72 עמודים) מציון מלאות 130 שנה להופעתו בלי הפסקה של העתון "ז'ואיש קרו-נוחלי" בלונדון.

הגליון הראשון הופיע ב-12 בנובמבר 1841. הע-תון היהודי הכי נושן באירופה, ציין על עמודיו את כל המאורעות החפ-רים בהתרחשו במרוצת כל סוזת הזה. אוסף הע-תונים הוא בעל ענין גדול בשביל יודעי הסט-וריה וחוקרי העברו ה-מערכת שלזו מבינה לזכ-ריו בלונדון אחולים תמיס לרגל חגיגה זו.

מכשירים מתקופת התנך מבקרי המוזיאון הארכי-אולגי בנין דוד (א"י) שונים מתקופת התנ"ך. כיניחט נול אחד מהמאה התעשית נפסתי-ל. המכשיר הנוכר נוצרף לא מכבר, כאשר בוצעו הפירות אר-כיאולוגיות במקום.

מלון גרמני-עברי חדש בתעובות ספרים שוער-כה בסרנופורט הוצג גם חלון גרמני-עברי מאת דוד הרסטגי. הוא הופיע בהו-צאת מאקס היבר, מינכן. חלון גרמני-עברי הוופס כבר בעשור השני שנ התמאה הזאת, אן הוא פגנר אחרי התפתחותה על השפה העברית והק-ל זום הטכני. במלון נוסרו 16.000 מלים.

המוזיאון היהודי בפראג נחשב כאחד מבעלי ענין על העיר. בחדשי הקיץ בקרו בו כמעט אלפים תיירים.

דיעות

מרכז חדש של הקהילה במינכן

במקום בנין של מרכז הקהילה היהודית במינכן שנשרף בתנאים סורגים בשנת 1970, הונחה אבן פנה בשביל מרכז חדש. הבנין יהיה בעל שש קו-חות, הוא יכל בית כנסת, אולמים בשביל הרצאות, מסעדה ומשרדים, אצל אבו הפנה נמחנה אגרת פנה להקמת בית התפלה כתובה בעברית וגרמנית. באגות מסופר גם על התנאים אשר הקלו את הבנייה בה נרשמו גם שמות פרנטי הקהילה.

"ז'ואיש קרוניקל" קיים 130 שנה

גליון חגיגי (72 עמודים) מציון מלאות 130 שנה להופעתו בלי הפסקה של העתון "ז'ואיש קרו-נוחלי" בלונדון.

הגליון הראשון הופיע ב-12 בנובמבר 1841. הע-תון היהודי הכי נושן באירופה, ציין על עמודיו את כל המאורעות החפ-רים בהתרחשו במרוצת כל סוזת הזה. אוסף הע-תונים הוא בעל ענין גדול בשביל יודעי הסט-וריה וחוקרי העברו ה-מערכת שלזו מבינה לזכ-ריו בלונדון אחולים תמיס לרגל חגיגה זו.

מכשירים מתקופת התנך

מבקרי המוזיאון הארכי-אולגי בנין דוד (א"י) שונים מתקופת התנ"ך. כיניחט נול אחד מהמאה התעשית נפסתי-ל. המכשיר הנוכר נוצרף לא מכבר, כאשר בוצעו הפירות אר-כיאולוגיות במקום.

מלון גרמני-עברי חדש

בתעובות ספרים שוער-כה בסרנופורט הוצג גם חלון גרמני-עברי מאת דוד הרסטגי. הוא הופיע בהו-צאת מאקס היבר, מינכן. חלון גרמני-עברי הוופס כבר בעשור השני שנ התמאה הזאת, אן הוא פגנר אחרי התפתחותה על השפה העברית והק-ל זום הטכני. במלון נוסרו 16.000 מלים.

המוזיאון היהודי בפראג

המוזיאון היהודי בפראג נחשב כאחד מבעלי ענין על העיר. בחדשי הקיץ בקרו בו כמעט אלפים תיירים.

— ברית עברית עולמית — (התרגום ברומנית בעמוד 4)